

TÜRKÜK

2020, Yıl/Year: 8, Sayı/Issue: 20, ISSN: 2147-8872

TÜRKÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / *Date of Received*: 27.01.2020

Kabul Tarihi / *Date of Accepted*: 24.02.2020

Sayfa / *Page*: 44-74

Research Article / Araştırma Makalesi

Doi: <http://dx.doi.org/10.12992/TURUK892>

Yazar / *Writer*:

 Doç. Dr. Muharrem Özden

Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
muharremozden@trakya.edu.tr

ESKİ OĞUZ TÜRKÇESİNDE KULLANILAN HAYVAN ADLARININ TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDAKİ DURUMLARI

Öz

İnsanoğlu ilk çağlardan günümüze kadar varoluş mücadelesini doğadaki bitkilerin dışında hayvanlardan da faydalanarak sürdürmüştür. Özellikle göçebe olarak yaşayan topluluklarla hayvanların ilişkisi daha da hayatidir. Türklerin tarihteki en büyük başarılarından biri, hiç şüphesiz onların içinde yaşadıkları çevreye (tabiat) ve iklime uygun bir hayat tarzını gerçekleştirmiş olmalarıdır. Atlı-göçebelik, çoğu bakımdan çiftçilikten daha zor bir hayat tarzıdır. Hayvanları evcilleştirmek, yetiştirmek, büyük sürüleri sevk ve idare etmek, değişik iklim ve çevre şartları içinde durmadan onlara yeni otlaklar ve su bulmak, hububatın ekilmesinden ve hasadın toplanmasından daha zor bir faaliyet olduğu gibi; büyük emek, enerji, yetenek ve tecrübe isteyen bir iştir. Bu çalışmada Eski Oğuz Türkçesindeki hayvan adlarından hareketle günümüz Türkiye Türkçesi ağızlarında bu adların şu andaki durumları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eski Oğuz Türkçesi, Hayvan Adları, Türkiye Türkçesi Ağızları, Göçebe, Türkler

THE SITUATIONS OF ANIMAL NAMES USED IN ANCIENT OĞUZ TURKISH IN TURKEY TURKISH DIALECTS

Abstract

Human beings have continued their existence struggle from the first ages to the present day by using the plants and animals in nature. Especially, the relationship between animals and nomadic communities is more vital. One of the greatest achievements of the Turks in history is undoubtedly that they have realized a lifestyle that is appropriate to the environment and climate in which they live. Equine-nomadism is a more difficult lifestyle than farming in many ways. To tame and cultivate animals, to drive and manage large flocks, to find new pastures and water in different climatic and environmental conditions are more difficult activities than harvesting and also great labor, energy, talent and experience. In this study, based on the names of animals in Ancient Oğuz Turkish, the current situation of these names in Turkey Turkish dialects is emphasized.

Key Words: Ancient Oğuz Turkish, Animal Names, Turkey Turkish Dialects, Nomadic, Turks

GİRİŞ

Tabiat ile iç içe yaşayan Türk milletinin sosyal ve ekonomik hayatında hayvanlar ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Yıllar yılı geçimini hayvan yetiştiriciliğiyle sürdüren Türkler, var olma mücadelelerinde en büyük faydayı hayvanlardan görmüş, efsanelerinde, destanlarında, inanışlarında onlara birçok semboller yükleyerek kültürel kimlik kazandırmıştır (Doğan, 2002: 615). Küçük ve büyükbaş hayvan yetiştiriciliğiyle diğer tarım etkinlikleri en önemli ekonomik faaliyetleri arasında olmuş, Anadolu'nun hayvan çeşitliliği ve ehil hayvan yetiştirmeye olan elverişliliği bugüne kadar süren uğraş alanlarını getirmiştir (Gümüştatam, 2011: 11-32). İnsanlık yaratılışından bu yana daima doğayla iç içe yaşamıştır. İnsanlar hayvanlardan yiyecek ve giyecek ihtiyaçlarını karşıladıkları gibi onları bir yardımcı olarak da kullanmışlardır. İlk zamanlardan günümüze devam eden bu uğraşının insanların diline ve kültürüne etkisi olmuştur. Hayvanların önemi, diğer toplumlara kıyasla göçebe bir millet olan Türk toplumlarında daha fazladır. Türk toplumunun hayvanlarla ilişkisi İslamiyet öncesi ve sonrası dönemlerde farklılıklar göstermekle birlikte Türk toplumu inançları doğrultusunda hayvanlara bir konum belirlemişlerdir. İslamiyet öncesi Türk inanışlarında atalarının hayvan olduğu inanışı dahi vardı. Orta Asya Türk kabilesi olan Kao-çılar, bir efsaneye göre hükümdarlarının kızı bir kurtla evlenen ve nesli oradan türeyen bir soydur. Kırgızlar ise bir türeyiş efsanesinde geçen ilk atalarının Ata Mağarası'nda bir inekle beraber yaşadıkları ve oradan türedikleri inancına sahipti. İslamiyet öncesinde Türkler, bu inanışların yanı sıra hayvanlara verdikleri değer bir göstergesi olarak onları kutsallaştırmış ve onlara bayraklarında, armalarında yer vermişlerdir. Ayrıca kaya üstü tasvirlerde yer alan hayvan şekilleri ve hayvan isimleri sonraları Orhon Yazıtları başta olmak üzere birçok destan ve yazılı eserde yer almıştır. Artık inanıştan öte geçip yazıya da tesir eden hayvanlar destanlar ve yazılarda; özelliklerine, kullanımına ve şekline göre değişik ifadelerle dilde yerini almıştır. Eserlerde hayvanlar, bazen sadık bir dost, bazen bulunmaz bir yardımcı, bazen de bir

kahraman olarak karşımıza çıkmıştır (Sağlam, 2015: 315-335). İnsanın kendi türünden sonra en yakınında yer alan hayvanlar, kültürlerin oluşmasında ve şekillenmesinde önemli bir yer tutar. Başlangıçta yabani hayvanlardan korunmak için onlarla mücadele eden insan, sonraki dönemlerde hayvanlardan çeşitli bakımlardan yararlanma düşüncesi içerisinde olmuştur. Tavuğun yumurtası, ineğin sütü, boğanın gücü, eşeğin dayanıklılığı tanındıkça onlarla daha iyi ilişkiler içerisine girilmiş ve hayvanlardan en üst seviyede faydalanma yoluna gidilmiştir (Uçar, 2013: 1-19). Türklerin yol göstericisi, ordularının önünde yürüyen kılavuz olarak görülen kurt, tarih boyunca Türklerin en büyük destekçilerinden biri olan at, Türklerce kutsal sayılan geyik, Türklerde de gücün ve liderliğin sembolü olan aslan ve Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan, 24 Oğuz boyunun sembolü kuşların ve diğer bazı hayvan adlarının kişi adı olarak kullanılması Türk kültüründe eskiden gelen bir gelenektir (Şenel ve İlhan, 2008: 321-336). Hayvan merkezli bozkır kültüründe akıncı toplum yapısı egemendir. Bu, sürekli dinamizm anlamına gelir. Yaratılan her türlü kültürel üründe bu dinamizm açık olarak görülür. Türkler semavi dinlere girmeden önce, mesela Sibiryada ormanlarında avcı toplumu, daha sonra bozkırlarda göçebe veya yarı göçebe olarak çoban toplum şeklinde yaşadılar. Son olarak da yerleşik medeniyete geçip tarım toplumu haline geldiler. Yaşam şekilleri değişmiş olmasına rağmen, evreni kavramada bu değişimlerden fazla etkilenmemiş gözükmektedirler. Ancak Türk boylarının yaşadıkları coğrafi alanın genişliği, kültürel çeşitliliği ve komşularıyla olan kültürel etkileşimi de bitkilerin ve hayvanların insan kaderindeki rolünü etkilemiştir. İhtiyaçlar insan hayatını yönlendirir. Mesela, av hayvanlarının öldürülmesi, hayvanların soylarının tükenmesi korkusunu ortaya çıkarmıştır. İnsanlar eğer ihtiyacından fazla öldürürlerse kendilerinin de aç kalacağını böyle öğrenmişlerdir. Hayvanların sütü, eti ve yünü olmasa onu sağmanın veya kirkmanın anlamı olmazdı. Bunu fark eden insanlar hayvanlarla ilgili mitleri ve inanç sistemlerini yaratmıştır (Türkmen, 2012: 97). Batı Türkçesi'nin birinci kısmını oluşturan Eski Oğuz Türkçesi dil tarihimizde farklı bir yere sahiptir. Genel olarak on üç ile on beşinci yüzyıllar arasını kapsayan bu dönem değişik özellikleri ile farklılık arz etmektedir. Bir bütün olarak Türk Dilinin tarihi gelişiminde genelde Batı Türkçesi özelde ise Eski Oğuz Türkçesi Türk dil ağacının büyük bir kolunu oluşturmaktadır. Eski Anadolu Türkçesi dönemi ve eserleri bu noktadan hareketle bir bütünlük içerisinde ele alınmalıdır. Bugüne kadar Eski Oğuz Türkçesi ile ilgili değişik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmada EOT döneminde kullanılan hayvan adlarının Türkiye Türkçesi ağızlarındaki kullanımları üzerine bir inceleme çalışması yapılmıştır. Çalışmanın genel ilerleyişi şu şekilde oluşturulmuştur. Mehmet Kanar'ın Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü (2011) hayvan adları bakımından bir taramaya tabi tutulmuş, bu tarama sonucunda ortaya çıkan hayvan adları 10 ayrı kategoriye (kuşlar, binek ve yük hayvanları, büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar, balıklar ve suda yaşayan diğer hayvanlar, kümes hayvanları, yaban hayvanları, sürüngenler, sinek/böcek/haşerat, ev hayvanları ve diğerleri) ayrılmıştır. Sözlükte bulunan hayvan adları daha sonra Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğünde (2009) taranmıştır. Derleme sözlüğü ile örtüşen adlar; Türkiye Türkçesi ağızlarında hâlen hayvan adı olarak kullanılan kelimeler, Türkiye Türkçesi ağızlarında farklı bir hayvan adı olarak kullanılan kelimeler, Türkiye Türkçesi ağızlarında hayvan adı dışında farklı bir kelime olarak kullanılanlar olarak üç gruba ayrılmıştır. EOT sözlüğünde bulunan hayvan adlarının bazıları örnek cümlelerle cümle içinde gösterilmiş ve kullanıldıkları eserler belirtilmiştir. Yine Türkiye Türkçesi ağızlarındaki karşılaştıkları bölgeler

parantez içinde gösterilmiştir. EOT'de kullanılan hayvan adlarının ses değişimi ile ortaya çıkan Türkiye Türkçesi ağzlarındaki varyantları da tasnifin içinde yer almaktadır.

1.Eski Oğuz Türkçesinde Kullanılan Hayvan Adlarının Cins (Tür) Bakımından Sınıflandırılması

1.1. Kuşlar

akçakır (zool.) Akdoğan. (EATS/s.30) **akkuyruk** (zool.) Beyaz kuyruklu güvercin.(EATS/s.32) **alakuş** (zool.) Tavus kuşu. (EATS/s.33) **alara** (zool.) Bir tür güvercin.(EATS/s.33) **alasığırçık** (zool.) Çekirgekıran. (EATS/s.34) **albay** (zool.) Bir tür avcı kuş.(EATS/s.34) **alıcı** Avcı kuş. (EATS/s.35) **anıt** (zool.) 1.Bir tür su kuşu. *Su yirine kan aklar idi bulut/ Bulaşdı ana uçar iken anıt (Süheyl ü Nevbahâr) [Bulut su yerine kan ağlıyordu. Anıt kuşu uçarken ona bulaştı.]* 2.Angut, bir tür kiremit renginde ördek. (EATS/s.45) **ankıt** (zool.) Bir tür su kuşu.(EATS/s.45) **ankut** (zool.) Bir tür su kuşu.(EATS/s.45) **apalak** Tüyleri yeterince çıkmamış yavru kuş. (EATS/s.49) **ayrılık kargası** Burnu, ayakları kırmızı karga. (EATS/s.77) **bağırtlak** Yabani ördek. (EATS/s.85) **bağrı kara** Kılkuşkuşu, bağırtlak kuşu. (EATS/s.86) **bağrı kara** (zool.) Kuyrukkakan. (EATS/s.87) **baklan kaz** (zool.) Angut kuşu. (EATS/s.89) **balaban** (zool.) Çakırdoğan. (EATS/s.90) **balıkcin** (zool.) Balıkçıl. (EATS/s.91) **balıkçır** (zool.) Balıkçıl. (EATS/s.91) **bavlı** Ava alıştırılmış doğan. (EATS/s.104) **bayguş** (zool.) Baykuş. *Ko ol vâdî ana zindân yaraşur/ Ki bayguşun yiri vîrân yaraşur (Husrev ü Şîrin) [Bırak, onun için zindan daha iyidir. Çünkü baykuşun yeri virane olmalıdır.]* (EATS/s.104) **beg** Kuş avında kullanılan kuş. (EATS/s.106) **bey** Tuzağa yem olarak konulan kuş. (EATS/s.115) **bıldircin** (zool.) Bıldircin. (EATS/s.117) **bödene** Bıldircin. (EATS/s.141) **çağa** (Moğ.) Yeni doğmuş kuş yavrusu. (EATS/s.165) **çağşurlı güğercin** Paçalı güvercin. (EATS/s.165) **çakır** Çakırdoğan. (EATS/s.166) **çal karakuş** Kartal. (EATS/s.166) **çekik** Tarla kuşu, toygar. (EATS/s.173) **çırtoğa** Ötleğen kuşu. (EATS/s.180) **çil** Çil kuşu. (EATS/s.181) **çoban aldatgucu** Çobanaldatan kuşu. (EATS/s.182) **deglügeç** (zool.) Çaylak türü bir alıcı kuş.(EATS/s.195) **deglügeç** (zool.) Çaylak. (EATS/s.198) **devlengiç** (zool.) Çaylak. *Bir devlengiç yuva yapar, yürür ilden yavru kapar/ Togan ileyinden sapar; zir'elinde murdârı var (Yunus) [Bir çaylak yuva yapar, gider başkasının yavrusunu kapar. Doğanın önünden kaçır. Çünkü pençesinde leş vardır.]* (EATS/s.209) **devlengüç** (zool.) Çaylak. (EATS/s.209) **devlügeç** (zool.) Çaylak. (EATS/s.209) **durrac** (A.) Turaç kuşu. (EATS/s.235) **dürrâc** (A.) (zool.) Turaç kuşu. *Ağaç karır, devrân döner; kuş budaga bir kez konar/ Dahı sana kuş konmamış ne güğercin ne hod dürrâc (Yunus) [Zaman geçip giderken de ağaçlar da yaşlanır. Kuş aynı dala bir kez konar. Ama senin ağacına güvercin olsun, turaç kuşu olsun, bir kuş bile konmamış.]* (EATS/s.243) **ekdi** Alıştırılmış, eğitilmiş (avcı kuş). (EATS/s.256) **gücügen** (zool.) Atmaca. (EATS/s.324) **güçken** (zool.) Baykuşu andıran bir avcı kuş.(EATS/s.325) **güçügen** (zool.) Baykuşu andıran bir avcı kuş.(EATS/s.325) **güğercin** (zool.) Güvercin. *Ağaç karır, devrân döner; kuş budaga bir kez konar/ Dahı sana kuş konmamış ne güğercin ne hod dürrâc (Yunus) [Zaman geçip giderken de ağaçlar da yaşlanır. Kuş aynı dala bir kez konar. Ama senin ağacına güvercin olsun, turaç kuşu olsun, bir kuş bile konmamış.]* (EATS/s.326) **güğercin** (zool.) Güvercin. *Nâhidetüssedyeyn, fâtiretül'- ayneyn, kehîletülmâkayn, hadellecetüssâkayn (mısra) [Gümüş bilekli, güğercin topuklu, meylâ, şehlâ, hamrâ, beyzâ (Tursun Bey) (EATS/s.326) **ibibik** (zool.) Çavuşkuşu, hüthüt. (EATS/s.369) **ibik** (zool.) Çavuşkuşu, hüthüt. (EATS/s.369) **ibiklü** (zool.) Çavuşkuşu, hüthüt. (EATS/s.369) **ibük** (zool.) Çavuşkuşu, hüthüt.*

(EATS/s.369) **isketi** (Yun.) (zool.) İskete kuşu. (EATS/s.390) **kara ayak** (zool.) Bir tür av kuşu. (EATS/s.419) **karga** (zool.) Karakarga, kuzgun. (EATS/s.423) **karlağuş** (zool.) Kırlangıç. (EATS/s.425) **kebg** (F.) (zool.) Keklik. *Kebg işitse bâzdan âvâz-ı zeng/ Sad hezârîsa, kaçır itmez direng (Ahmedî, İskendernâme) [Keklik doğan sesini duydu mu, yüz bin tane olsa da beklemeden kaçır.]* (EATS/s.436) **kerkenez** (zool.) Kerkenez. (EATS/s.444) **kerkez** (F.) (zool.) Akbaba. *Yidi kat göge çünkü düğdüredi/ Bir oh ile kerkez iki uradı (Süheyl ü Nevbahâr) [Yedi kat göge doğru fırlattı mı bir ok ile iki akbaba vururdu.]* (EATS/s.444) **kalkuyruk** (zool.) Bir cins ördek. (EATS/s.449) **kırlağuş** (zool.) Kırlangıç. (EATS/s.451) **kırlağuş** (zool.) Kırlangıç. (EATS/s.452) **kırlankuş** (zool.) Kırlangıç. (EATS/s.452) **kız kuşu** (zool.) Sorguçlu küçük bir kuş. (EATS/s.455) **kumru** (A.) (zool.) Kumru. *Cilve kıldum ben dahı bir gül gibi/Söze girdim kumru vu bülbül gibi (Gülşehrî) [Ben de bir gül gibi çalıp çıktım ortaya. Kumru ile bülbül gibi söze başladım.]* (EATS/s.480) **kuş** Kuş. *Nice ilte kebüter ol hümâyâ nânemi yâ Rab/ Kuş uçmaz gökde uşşâkun bu gün âh u figânından (Zâtî) [Tanrım bu güvercin mektubumu o yâre nasıl iletecek? Bugün âşıkların ahlarından, feryatlarından gökte kuş uçmuyor.]* (EATS/s.483) **kutlu kuş** Hüma kuşu. (EATS/s.484) **kuzgun** (zool.) Karakarga. (EATS/s.485) **kuzkun** (zool.) Kuzgun. (EATS/s.485) **kücügen** (zool.) Atmaca. (EATS/s.485) **lâçîn** (Moğ.) (zool.) Şahin. *Süzülmüş bir şikâra iki şehbâz ol iki ebrû/ Şikâristan-ı hüsnün gözleridir iki lâçîni (Hayâlî) [O iki kaşın bir avın üstüne süzülmüş iki doğan gibidir. O iki doğan, güzelliğinin avlağındaki iki doğandır.]* (EATS/s.489) **ohar** (zool.) Balıkçıl. (EATS/s.530) **ötleğen** (zool.) Ötleğen kuşu. (EATS/s.559) **ötleği** (zool.) Sakallı akbaba, kuzu kuşu. (EATS/s.559) **ötleği** (zool.) Sakallı akbaba, kuzu kuşu. (EATS/s.559) **ötlüğen** (zool.) Sakallı akbaba, kuzu kuşu. (EATS/s.559) **pertenk** (Moğ.) (zool.) Kartal. (EATS/s.566) **sağsıkan** (zool.) Saksığan. (EATS/s. 578) **saksıkan** (zool.) Saksığan. (EATS/s.580) **sungar** (zool.) Akdoğan. (EATS/s.618) **sungur** (zool.) Akdoğan. (EATS/s.618) **süglün** (zool.) Sülün. (EATS/s.621) **şakrak** (zool.) Arı kuşu. (EATS/s.626) **şunkar** (zool.) Şahin. (EATS/s.634) **tanrı kuşu** (zool.) Tavuskuşu. (EATS/s.647) **tavşancı** (zool.) Tavşancıl. (EATS/s.655) **tavşancıl** (zool.) Tavşancıl kuşu. *Çeker terkeşinden seher yil bigi/ Uhunı kayın u tavşancıl yüni (Süheyl ü Nevbahâr) [Okluğundan, sapı kayın ağacından ve tavşancıl tüyünden yapılan oku hızla çeker.]* (EATS/s.655) **togan** (zool.) Doğan. *Anda kim simurgun işi dâd ola/ Togan ol ortada bir cellâd ola (Gülşehrî) [Simurgun adaleti uyguladığı yerde, doğan arada duran cellat gibidir.]* (EATS/s.664) **torlak** Küçük bir kuş cinsi. (EATS/s.672) **toy** (zool.) Toy kuşu. *Anı aldı vü girdi kadırgaya/ Toyu gör ki öyküniser turgaya (Süheyl ü Nevbahâr) [Onu aldı, kadırgaya bindi. Şu toy kuşuna bak! Çavuşkuşunu taklit etmeye çalışıyor.]* (EATS/s.673) **turgay** (zool.) Çayır kuşu, ispinoz, toygar. (EATS/s.677) **tutu** (A.) [*<tûtî*] Papağan. (zool.) *Kim benüm bir tutuçuğum vardurur/ Kim bana key munis ü gamhârdurur (Gülşehrî) [Benim bir papağancığım var. Benim can dostum, dert ortağımdır.]* (EATS/s.683) **tuygar** (zool.) Çavuşkuşu. *Anı aldı vü girdi kadırgaya/ Toyu gör ki öyküniser turgaya (Süheyl ü Nevbahâr) [Onu aldı, kadırgaya bindi. Şu toy kuşuna bak! Çavuşkuşunu taklit etmeye çalışıyor.]* (EATS/s.684) **tülek** Ava alıştırılmış avcı kuş. (EATS/s.685) **uçar** Uçucu, kuş. *Binerlik semiz yurt binden öküş/ Uçarda ne kim eti yinürse kuş (Süheyl ü Nevbahâr) [Binden fazla binek semiz kısarak ile uçup eti yenilebilen ne kadar kuş varsa.]* (EATS/s.688) **uçarda** Kuşlar arasında, kuşlar. (EATS/s.688) **uz kuş** (zool.) Kelebek kuşu. (EATS/s.706) **ügeyik** (zool.) Üveyik kuşu. (EATS/s.708) **üğü** (zool.) Baykuş. (EATS/s.708) **üği** (zool.) Baykuş. (EATS/s.708) **üveyke** (zool.) Üveyik kuşu. (EATS/s.714) **yalva** (zool.) Bildircin. (EATS/s.731) **yapalak** (zool.) Büyük bir cins baykuş. (EATS/s.736)

1.2. Binek ve Yük Hayvanları

agırmak Safkan at.(EATS/s.20)**agız** Yağız (at).(EATS/s.21)**alaça** İğdiş edilmiş at. (EATS/s.33) **alaşa** (Moğ.>T.) 1.Huysuz at. 2. İğdiş edilmiş at. (EATS/s.34) **angız** Yağız (at). (EATS/s.44) **anız** Yağız at. (EATS/s.45) **arvana** (F.) Dişi deve. (EATS/s.60) **at** (zool.) At. (EATS/s.64) **aygur** Aygır. (EATS/s.75) **aykur** Aygır. (EATS/s.76) **başı pek** Gem almaz at, huysuz at. (EATS/s.102) **baytal** Kısarak. (EATS/s.105) **binerlik** Binmeye yarar (at), binek hayvanı. *Binerlik semiz yunt binden öküş/ Uçarda ne kim eti yinürse kuş (Süheyl ü Nevbahâr) [Binden fazla binek semiz kısarak ile uçup eti yenilebilen ne kadar kuş varsa.]* (EATS/s.125) **binüt** Binek hayvanı. (EATS/s.126) **binüt** Binit, binek hayvanı. (EATS/s.126) **bodlacı** Gebe deve. (EATS/s.136) **bortlak** Deve yavrusu. (EATS/s.137) **botlacı** Gebe deve. (EATS/s.138) **bozul** Boz renkli (at). (EATS/s.141) **buğra** Damızlık erkek deve. (EATS/s.144) **bugur** İki hörgüçlü deve. (EATS/s.144) **buğra** (zool.) Damızlık erkek deve. (EATS/s.144) **bünüd** Binit. (EATS/s. 153) **cabgın** Hızlı giden (at). (EATS/s.156) **çakal** Boynu al lekeli at. (EATS/s.166) **çalık at** Yerinde duramayan at. (EATS/s.167) **çapgın** Hızlı koşan (at). (EATS/s.169) **çapkın** Hızlı koşan (at). (EATS/s.169) **çatal at** Yedekli at. (EATS/s.171) **çil at** Kırmızı beyaz karışık tüylü at. (EATS/s.181) **çil aygır** Kırmızı beyaz karışık tüylü at. (EATS/s.181) **day** Tay. (EATS/s.194) **daylak** (Moğ.) Başiboş deve veya at. (EATS/s.194) **demür boz** Demir kırkı (at). (EATS/s.202) **deve** (zool.) Deve. (EATS/s.209) **eşek** (zool.) Eşek, merkep. (EATS/s.272) **gölüçük** Eşekçik. (EATS/s.306) **gölük** 1.Binek hayvanı. 2.Eşek *Ki halkı üşendüre bölük bölük/ Kişirek ola ol âdemden gölük (Süheyl ü Nevbahâr) [Bölük bölük insanları rahatsız eder. Eşek bile böyle birinden daha kişiliktir.]* 3.Sıpa. (EATS/s.306) **güre** (zool.) Bir-üç yaş arasındaki tay. (EATS/s.331) **ilku** Yılkı, at sürüsü. (EATS/s.361) **ilku** Yılkı, at sürüsü. (EATS/s.361) **kaytaban** (A.-F.) Deve sürüsü. (EATS/s.434) **kazaguç** Evcil at sürüsü. (EATS/s.435) **kazılık** (zool.) İyi cins (at). (EATS/s.435) **kısarak** (zool.) Dişi at. (EATS/s.452) **koduk** (zool.) Sıpa. (EATS/s.464) **koş kol** Yedek at. (EATS/s.472) **köçek** Deve yavrusu. (EATS/s.474) **köşek** Deve yavrusu. (EATS/s.475) **kulun** (zool.) Tay. *Bir at kulını k'ola gözi ezrak/ Keserlerdi anasından toğıcak (Husrev ü Şirin) [Bir at mavi gözlü doğarsa, anasından doğduğu zaman keserlerdi.]* (EATS/s. 479) **kulun** 1.Sıpa. 2.Tay. (EATS/s.480) **kuluncak** Küçük tay. (EATS/s.480) **kulunlacı** Gebe (kısarak). (EATS/s.480) **kunlacı** Gebe (kısarak). (EATS/s.480) **kükürt deve** Melez deve. (EATS/s.485) **lök** Tek hörgüçlü damızlık deve. (EATS/s.491) **maya** (F.) Dişi deve. (EATS/s. 494) **olak** Kısarak. (EATS/s.536) **öğrek** At sürüsü. (EATS/s.552) **potlacı** Gebe (deve). (EATS/s. 568) **puğur** Erkek deve, buğra. (EATS/s.568) **tavar** Binek hayvanı. *Buyurdı kim konalar bir araya/ Ki dinlene tavar yola yaraya (Husrev ü Şirin)* (EATS/s.655) **taylak** Tay. (EATS/s.657) **torum** Deve yavrusu. (EATS/s.672) **tosun** Haşarı tay. (EATS/s.673) **töpel** Alını akıtmalı at. (EATS/s.675) **ulak** At. (EATS/s.692) **ulakçı atı** Postacı beygiri. (EATS/s.692) **yaranmış at** İdmanlı at. (EATS/s.740) **yel devesi** Hecin devesi. (EATS/s.760) **yılkı** At sürüsü. (EATS/s.766) **yunt** (zool.) Kısarak. *Yine elli bin yunt tayı bile/ Kalanın nite kişi sayılabile? (Süheyl ü Nevbahâr) [Yine elli bin kısarak tayım var. Bunun dışındakileri bir kimse nasıl sayabilir?]* (EATS/s.797) **yüklet** Yük hayvanı. (EATS/s.801)

1.3. Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvanlar

buzagu Buzağı. *Ol ki ana Sâmîrî hemdem ola/ Buzagudur; Mûsiden ne zevk ala (Ahmedî, İskendernâme) [Sâmîrî ile oturup kalkan kişi, olsa olsa bir buzağıdır. Musa'dan nasıl zevk alabilir?]* (EATS/s.152) **cift** (F.) [*<coft*] Bir çift öküz. (EATS/s.162) **çebiş** Bir iki yaşında keçi.

(EATS/s.172) **erkeç** Üç yaşında erkek keçi. (EATS/s.268) **kiçi** (zool.) Keçi. (EATS/s.457) **koc** Koç. (EATS/s.463) **koç** (zool.) Damızlık erkek koyun. (EATS/s.464) **koçak** (zool.) Koç. (EATS/s.464) **koy** (zool.) Koyun. (EATS/s.473) **koyun** (zool.) Koyun. (EATS/s.473) **koynu** Koyun. (EATS/s.474) **koyun** (zool.) Koyun. (EATS/s.474) **kömüş** (F.) [*<gâv-i mîş*] Manda. (EATS/s.474) **körük** Boynuzsuz öküz. (EATS/s.475) **kuzı** Kuzu. *Çü kurt aç ola ağıl ağzı açuh/ Diri kurtıla kuzı yaru buçuh* (Süheyl ü Nevbahâr) [*Kurt aç olur, ağılın ağzı da açık kalırsa, kuzuların bir kısmı canlı kalabilir.*] (EATS/s.485) **kuzu** Koyun yavrusu. (EATS/s.485) **öveç** İki, üç yaşında koç. (EATS/s.560) **sağıl** Sığır sürüsü, inek sürüsü. (EATS/s.577) **su sığırı** (zool.) Manda. (EATS/s.617) **tana** (zool.) Dana. (EATS/s.644) **tavar** Davar, dört ayaklı çiftlik hayvanı. *Tavar ü çârpâ cinsi kemâhî/ Sayılmaya sayıla mûr ü mâhî* (Husrev ü Şîrin) [*Karıncalar ile balıklar, davar ile dört ayaklı hayvanlar gibi sayılamaz.*] (EATS/s.655) **tohlu** 1.Toklu, bir yaşında koyun. 2.Koç. (EATS/s.667) **toklu** Bir yaşında erkek koyun. (EATS/s.667) **tonbay** (zool.) Manda. (EATS/s.670) **yılku** Hayvan sürüsü, davar. (EATS/s.766)

1.4. Balıklar ve Suda Yaşayan Diğer Hayvanlar

balıcak Küçük balık. (EATS/s.90) **balıg** (zool.) Balık. (EATS/s.90) **balıh** (zool.) Balık. (EATS/s.91) **balık** (zool.) Balık. (EATS/s.91) **deniz koyunu** (zool.) Kunduz. (EATS/s.202) **hamsin** (zool.) Hamsi. (EATS/s.339) **kurbağı** (zool.) Kurbağa. (EATS/s.481) **kurbağı** (zool.) Kurbağa. (EATS/s.481) **sancı buncı** (zool.) Bir çeşit deniz böceği. (EATS/s.583) **su koyunu** (zool.) Kunduz. (EATS/s.617) **su köpeği** (zool.) Kunduz. (EATS/s.617) **yengeç** (zool.) Yengeç. (EATS/s.761)

1.5. Kümes Hayvanları

bedinus (Yun.) (zool.) Horoz. *Yüridi, sanasın ki tâvûs idi/ Cühûd bir yolunmuş bedinus* (Süheyl ü Nevbahâr) [*Yürürken sanki bir tavus kuşu gibiydi. Yahudu ise yolunmuş horozu andırıyordu*] (EATS/s.106) **bednus** (Yun.) (zool.) Horoz. (EATS/s.106) **bidnus** (Yun.) [*<peteinós*] (zool.) Horoz. *Tur indi ki ötdi becid bidnus/ Çalınısar atam sarâyında kûs* (Süheyl ü Nevbahâr) [*Kalk şimdi. Horoz öttü. Babamın sarayında kôs çalınacak.*] (EATS/s.118) **bilüç** Piliç. (EATS/s.124) **bülüç** Piliç. *Sizi tagıdavuz nite kim bülüç/ Göresiz Arab nice urur kılıç* (Süheyl ü Nevbahâr) [*Sizi piliç gibi dağıtırız. Böylece Arabın nasıl kılıç vurduğunu görürsünüz.*] (EATS/s.153) **bülüç** Piliç. (EATS/s.153) **dakuk** (zool.) Tavuk. (EATS/s.189) **horûs** (F.) Horoz. *Horûs ötse ohtsuz ne olur işi? / Revâdur şoloh dem kesilmek başı* (Süheyl ü Nevbahâr) [*Vakitsiz öten horoza ne yapılır? O anda başının kesilmesi gerekir.*] (EATS/s.354) **kas** (zool.) Kaz. (EATS/s.427) **kaz** (zool.) Kaz. (EATS/s.435) **pülüç** Piliç. (EATS/s.569) **tan horosu** Şafak vakti öten horoz. (EATS/s.643) **tavucak** Tavukçuk. (EATS/s.656) **tavuh** (zool.) 1.Tavuk. *Tahıl bâzârı yöresinde yavuh/ Görür uyhuda kendüzin aç tavuh* (Süheyl ü Nevbahâr) [*Aç tavuk uykuda kendini buğday pazarı yakınında görür.*] 2.Horoz. *Birez yatdılar, nâgeh ötdi tavuh/ Tavuh üni geldi bulara sovuh* (Süheyl ü Nevbahâr) [*Bir süre yattılar, derken horoz öttü. Horoz sesi bunların hiç hoşuna gitmedi.*] (EATS/s.656) **tavuk** (zool.) 1.Tavuk. *Ol tavuk kim beyzası olurdu zer/ Yidi anı Feylekûs-i nâmver* (Ahmedî, İskendernâme) [*Altın yumurtlayan tavuğu ünlü Filikos yedi.*] 2.Horoz. (EATS/s.656)

1.6. Yaban Hayvanları

aktavşan (zool.) Ada tavşanı. (EATS/s.32) **anduh** Sırtlan. (EATS/s.43) **anduk** Sırtlan. (EATS/s.43) **ars** (zool.) Gelincik. (EATS/s.58) **arşlan** (zool.) Aslan. (EATS/s.58) **ayrık** Yaban geyiği. (EATS/s.76)

ayrık koyunu Yaban koyunu. (EATS/s.76) **ayu** (zool.) Ayı. (EATS/s.80) **bahri** (A.) (zool.) Deniz öküzü, yak, Tibet öküzü. (EATS/s.89) **böre** Kurt. (EATS/s.141) **cıgal** (zool.) Çakal. (EATS/s.161) **dağ** Nesnas, bir tüy maymun. (EATS/s.188) **davşan** (zool.) Tavşan. (EATS/s.194) **deyin** (zool.) Sincap. (EATS/s.209) **dib** (A.) [*<dubb*] (zool.) Ayı. (EATS/s.211) **dilgü** (zool.) Tilki. (EATS/s.214) **dilki** (zool.) Tilki. (EATS/s.214) **dilkü** (zool.) Tilki. *Gerek dilkü bigi çevüklük idem/ Azıdam bu iti vü öte gidem (Süheyl ü Nevbahâr) [Tilki gibi kurnazlık edip şu köpeği azıtmalı, buradan uzaklaşmalıyım.] Üşenür genç arslandan karı kurt/ Ki dilkülere uya isteye yurt (Husrev ü Şîrin) [Yaşlı kurt genç aslandan çekinir. Tilkilere uyar da onlardan barınacak yer ister.] (EATS/s.214)* **donguz** (zool.) Domuz. (EATS/s.227) **donuz** (zool.) Domuz. (EATS/s.227) **geleni** (zool.) Tarla sincabı. (EATS/s.288) **geyicek** Geyikçik. (EATS/s.295) **geyik** (zool.) 1.Geyik.2.Yırtıcı olmayan dört ayaklı hayvan. (EATS/s. 295) **gözsüz sepet** (zool.) Köstebek. (EATS/s.320) **gücügen** (zool.) Köstebek. *Al ile arslan tutulur, güç ile gücügen tutulmaz. (Atasözü) (EATS/s.324) gürk* (F.) [*<gorg*] Kurt. *Her memleket ki adli mürebbî ola ana/ Âb u hevâsı gürke husâl-ı şubân verir (Nef'î) [Bir ülkede adalet terbiye edici olursa, oranın iklimi kurda çoban huyu verir.] (EATS/s.332)* **ime** Dağ keçisi. (EATS/s. 382) **ime geyik** Dağ keçisi. (EATS/s.382) **ime keçi** Dağ keçisi. (EATS/s.382) **ime keçisi** Dağ keçisi. (EATS/s.382) **kaplan** (zool.) Kaplan. (EATS/s.417) **karacu** (zool.) 1.Karaca. 2.Dağ keçisi. (EATS/s.427) **kesegen** (zool.) Sıçan. (EATS/s.444) **kır kemesi** (zool.) Tarla faresi. (EATS/s.450) **kör çetik** Köstebek. (EATS/s.475) **kulan** (zool.) Yaban eşeği. *Çü işitdi cühüd, eyitdi ana/ Kuş uçmaz, yügürmez kulan bu yana (Süheyl ü Nevbahâr) [Yahudi bunları duyunca ona dedi: Bu taraflarda kuş uçmaz, yaban eşeği koşmaz. (EATS/s.479)* **kurd** (zool.) Kurt. *Biregü bir kurdu hoş besler idi/ Kurd anun hükmin azîm esler idi (Gülşehrî) [Birisi bir kurdu besler, kurt da onun her sözünü dinlerdi.] (EATS/s.481)* **kurt** (zool.) Kurt. *Çü kurt aç ola ağıl ağzı açuh/ Diri kurtula kuzu yaru buçuh (Süheyl ü Nevbahâr) [Kurt aç olur, ağılın ağzı da açık kalırsa, kuzuların bir kısmı canlı kalabilir.] (EATS/s.482)* **kuyruğu örü** (zool.) Akrep. (EATS/s.484) **maral** (Moğ.) (zool.) Ceylan. (EATS/s.493) **sıgın** (zool.) Yabani sığır, geyik.(EATS/s.597) **sıgın** (zool.) Alageyik. (EATS/s.598) **sıgın geyik** (zool.) Alageyik. (EATS/s.598) **surnaba** (F.) [*surnâ+pâ*] (zool.) Zürafa. (EATS/s.619) **tavuşkan** (zool.) Tavşan. (EATS/s.656) **teyin** (zool.) Sincap. *Kaçarsın kişiden nite kim teyin/ Talarsın kolay bulcak itleyin (Süheyl ü Nevbahâr) [İnsandan sincap gibi kaçarsın. Fırsatını buldun mu köpek gibi dalarsın.] (EATS/s.661)* **tonguz** (zool.) Domuz. (EATS/s.671) **tonuz** (zool.) Domuz. *Işk anı çün bir deve gibi yider/ Yazılarda yâriçun tonuz güden (Gülşehrî) [Aşk onu bir deve güder gibi sürükler. Sevgilisi için kırdan bayırda domuz güder.] (EATS/s.671)* **üşek** (zool.) Vaşak. (EATS/s.713) **vaşak** (zool.) Vaşak. (EATS/s.718) **yaban atı** Eğitilmemiş at. (EATS/s.722) **yaban keçisi** (zool.) Kızıl dağ keçisi. (EATS/s.722) **yiyrice** (zool.) Kokarca. (EATS/s.780) **yiyrice göcen** (zool.) Kokarca. (EATS/s.780)

1.7. Sürüngenler

arun Uzun iri yılan. (EATS/s.60) **baga** Kaplumbağa. (EATS/s.84) **böçük** Büyük yılan, ejderha. (EATS/s.141) **evren** Büyük yılan, ejderha. (EATS/s.275) **geltekeler** (zool.) Kertenkele. (EATS/s.289) **gözen** (zool.) Kertenkele. (EATS/s.318) **ılan** (zool.) Yılan. *Dün ol mülküm diyenler yir yüzini/ Bugün yirde ilanlar yir yüzini (Husrev ü Şîrin) [Dün yeryüzüne mülküm diyenlerin yüzünü bugün yerde yılanlar yer.] Ölene bak, gözün aç; dökülür sakal u saç/ İlan çayan gelir aç; yiyüp içüp sîr gider (Yunus) [Ölene bak; dikkat et; sakallar saçlar dökülür. Yılan çıyan aç gelir; yer içer, tok*

olarak gider.] (EATS/s.359) **ilan** (zool.) Yılan. *Agudan acı sular içmek gerek/ Çok ilanlar öldürüp geçmek gerek (Gülşehri) [Zehirden acı sular içmek, birçok yılan öldürüp geçmek gerek.] (EATS/s.376) kaplubağa* (zool.) Kaplumbağa. (EATS/s. 417) **keler** (zool.) Kertenkele. (EATS/s.437) **keltekeler** (zool.) Kertenkele. (EATS/s.438) **keltenkeler** (zool.) Kertenkele. (EATS/s.438) **keltenkene** (zool.) Kertenkele. (EATS/s.438) **kertekeler** (zool.) Kertenkele. (EATS/s.444) **kertekene** (zool.) Kertenkele. (EATS/s.444) **kertiş** (Erm.) (zool.) Büyük kertenkele. (EATS/s.444) **ok ilanı** (zool.) Ok yılanı. (EATS/s.531) **selkun** (Moğ.) (zool.) Timsah. (EATS/s.593) **sovulcan** (zool.) Solucan. (EATS/s.610) **su issi** (zool.) Timsah. (EATS/s.617) **suissi** (zool.) Timsah. *Kim anı sevenün kanını içer/ Suissi bigi sonra kor u geçer (Süheyl ü Nevbahâr) [Dünya, onu sevenin kanını içer. Sonra timsah gibi bırakır gider.] (EATS/s.618) tosbaga* (zool.) Kaplumbağa. (EATS/s.672) **yeşiltlen** (zool.) İri yeşilkertenkele. (EATS/s.763)

1.8. Sinek/Böcek/Haşerat

aru (zool.) Arı. *Görmez misin sen arıyı, her bir çiçekden bal ider/ Sinek ile pervânenün yuvasında bal olmaya (Yunus) [Arının her çiçekten bal topladığını bilmez misin? Sinek ile pervane böceğinin yuvasında bal bulunmaz.] Nûş-ı dârû ider arudan ayân/ Sahreden âb-ı zülâl eyler revân (Âhmedî, İskendernâme) [Arıdan panzehir çıkartır. Kayadan pırl pırl su akıtır.] (EATS/s.59) bambul kurdu* Kuduz kurdu. (EATS/s.91) **bamil** Kuduz böceği. (EATS/s.91) **banbul kurdu** Kuduz böceği. (EATS/s.92) **bö** 1.Tarantula, zehirli örümcek. 2.Zararlı böcek, haşere. (EATS/s.141) **böcek** Haşere, haşarat. (EATS/s.141) **böy** Zehirli örümcek. (EATS/s.142) **bunbur** (zool.) Bok böceği. (EATS/s.147) **burma sade** Kabuklu sümüklü böcek. (EATS/s.149) **buzagu dişi** (zool.) Danaburnu. (EATS/s.152) **büre** (zool.) Pire. (EATS/s.154) **büt** Bit. (EATS/s.155) **cırlayık** (zool.) Ağustos böceği. (EATS/s.162) **çekürge** Çekirge. (EATS/s.173) **çirgit** Ağustos böceği. (EATS/s.180) **çirkıdı** Ağustos böceği. (EATS/s. 180) **çirtlayık** Ağustos böceği. (EATS/s.180) **çirtlayık** Ağustos böceği. (EATS/s.180) **donguzlan** (zool.) Bok böceği. (EATS/s.227) **eğrice** (zool.) Büvelek, sığır sineği, güğüm sineği.(EATS/s.255) **gügül kurdu** İpek böceği. (EATS/s.326) **gümlüç** (zool.) 1.At sineği. 2.Böcek yavrusu. (EATS/s.328) **güye** (zool.) Güve. (EATS/s.332) **it yavsası** (zool.) At sineği. (EATS/s. 398) **kepelek** (zool.) Kelebek. (EATS/s.443) **kırk ayaklu** (zool.) Bir kene cinsi.(EATS/s.451) **orak kuşu** (zool.) Ağustos böceği. (EATS/s.541) **püre** (zool.) Pire. (EATS/s.569) **sülük** (zool.) Sülük. *Sorıcı bigi ol turupdur sorar/ Ne sormah, sülük bigi kanın sorar (Süheyl ü Nevbahâr) [Kalkmış, sorgu meleği gibi soru sorar. Sormak şöyle dursun, sülük gibi kanını emer.] (EATS/s.621) tana burnu* (zool.) Danaburnu. (EATS/s.644) **tonguzlan** (zool.) Domuzlan böceği. (EATS/s.671) **tonuzlan böceği** (zool.) Domuzlan böceği. (EATS/s.671) **uvez** (zool.) Tatarcık, at sineği. (EATS/s.702) **üvez** (zool.) Sivrisinek. (EATS/s.714) **üyez** (zool.) Sivrisinek, sinek. *Üyez uçcak kanadınun üni/ İşidür, bilür nire dutsa yönin (Süheyl ü Nevbahâr) [Sinek uçunca, kanadının sesini işitir, nereye dönerse, bilir.] (EATS/s.714) yavsı* (zool.) 1.At sineği. 2.Kene. (EATS/s.751) **yavsı** Bit yavrusu, böcek yavrusu, sürfe. (EATS/s.751) **yıldız kurdu** (zool.) Ateş böceği. (EATS/s.766) **yıldız kurdu** (zool.) Ateş böceği. *Gice yıldız kurdını gören ayân/ Bu hikâyetde neçün tuta gümân (Ahmedî, İskendernâme) [Geceleri ateş böceğini açıkça gören kişi bu hikâyeden niçin şüphelensin ki?] (EATS/s.766)*

1.9. Ev Hayvanları

baracuk (zool.) Uzun tüylü küçük köpek.(EATS/s.92) **bavlı** Ava alıştırılmış köpek. (EATS/s. 104) **büsük** Kedi. (EATS/s.155) **çedük** (zool.) Kedi. (EATS/s.172) **çetik** (zool.) Kedi. (EATS/s. 176) **çetük** Kedi. *Peleng isterdi mahlas pençesinden/ Çetük olurdu şîr işkencesinden (Husrev ü Şîrin) [Kaplan onun elinden kurtulmak ister, işkencesinden arslan kediye dönerdi.] Bir çetük dahi itdiler anda şikâr/ Kim hevâda uçarıdı mürgvâr (Ahmedî, İskendernâme) [Orada bir kedi avladılar. Bu kedi kuş gibi havada uçuyordu.] (EATS/s.176) **enik** Enik, kedi köpek yavrusu. (EATS/s.266) **enük** Enik. (EATS/s.267) **it** (zool.) Köpek. *Subha degin ol gice bîdâr olur/ Ol mahalle itleriyle yâr olur (Gülşehrî) [Sabaha kadar geceyi uyanık geçirir; o mahalledeki köpeklerle arkadaş olur.] Tolu ay it üninden tartıla mı/ Toğar gün balçığ ile örtile mi (Husrev ü Şîrin) [Dolunay köpek havlamasından çekinir mi? Doğan güneş balçık ile sıvanır mı?] (EATS/s.398) **it arayıcı** Av köpeği. (EATS/s.398) **kedi** (F.) [ked+i] (zool.) Kedi. (EATS/s.436) **yetegen** (zool.) Tazı. (EATS/s.763) **yetgen** (zool.) Tazı. (EATS/s.763)**

1.10. Diğerleri

ağrık Sürüdeki hasta hayvan. (EATS/s.27) **çamış** (A.) [<sâmûş] Huysuz, serkeş (hayvan). (EATS/s.166) **evran** Ejderha. (EATS/s.274) **güre** (zool.) Yabani hayvan, işe alıştırılmamış hayvan. (EATS/s.331) **ıblık** İğdiş edilmiş hayvan. (EATS/s.359) **kaşga** Başı beyaz, vücudu koyu renkli hayvan. (EATS/s.428) **kösnük** Çiftleşmek isteyen hayvan. (EATS/s.475) **mısmıl** Besmele ile boğazlanmış hayvan. (EATS/s.497) **otak** Büyük sürü. (EATS/s.543) **sakar** Akıtmalı hayvan. (EATS/s.579) **salma** Başiboş bırakılmış, salıverilmiş (hayvan). (EATS/s. 581) **sürek** Öne katılıp sürülen hayvanlar. (EATS/s.623) **tor** Eğitilmemiş hayvan, torlak. (EATS/s.672) **torlak** Eğitilmemiş hayvan. (EATS/s.672) **tosın** Haşarı, genç haşarı hayvan. (EATS/s.672) **yava** (F.) Başiboş hayvan. (EATS/s.750)

2. Eski Oğuz Türkçesinden Günümüz Anadolu Ağzlarına Ulaşan Hayvan Adları

2.1. Türkiye Türkçesi Ağzlarında Hâlen Hayvan Adı Olarak Kullanılan Kelimeler

► **ağrık** Sürüdeki hasta hayvan. (EATS/s.27) **ağrık** Sürüde yürüyemeyecek veya zor yürüyebilecek durumda olan keçi ve koyun: Ağrıkları dışarı çıkarsanız. (DS: Bahçeli, Bor, -Nğ.)

► **alasığırıcık** (zool.) Çekirgekiran. (EATS/s.34) **ala sığırıcık** Beyaz renkli sığırıcık. (DS: Ekse, Çal -Dz.)

► **alaşa** (Moğ.>T.) 1.Huysuz at. 2. İğdiş edilmiş at. (EATS/s.34) **alaşa** Beygir, erkek at, iğdiş olmayan huysuz at. (DS: İrişli, Bayburt, Sarıkamış -Kr.)

► **alıcı** Avcı kuş. (EATS/s.35) **alıcı** Atmaca: Alıcının ömrü az olur. (DS: Ovasaray -Çr.; Merzifon -Ama.; Erciş -Vn.; Çepni, Gemerek, -Sv.; Bor, -Nğ.; -Ada.; Silifke -İç.; Kerkük)

► **anduh** Sırtlan. (EATS/s.43) **anduk** Sırtlan. (EATS/s.43) **anduk** Sırtlan. (DS: -Dz.; Kayalı, Karapınar -Kn.)

► **anut** (zool.)1.Bir tür su kuşu. *Su yirine kan aglar idi bulut/ Bulaşdı ana uçar iken anut (Süheyl ü Nevbahâr) [Bulut su yerine kan ağlıyordu. Anut kuşu uçarken ona bulaştı.]* 2.Angut, bir tür kiremit renginde ördek. (EATS/s.45) **anut** Ördekten daha iri, kiremit renkli bir çeşit kuş, angit. (DS: Salda, Yeşilova -Brd.; Kızılca, Tavas-Dz.)

► **ankıt** (zool.) Bir tür su kuşu.(EATS/s.45) **ankıt** Ördekten daha iri, kiremit renkli bir çeşit kuş, angıt. (DS: İlyas, Keçiborlu -Isp.; -Çr.; Dedeli -Yz.; Güdül, Ayaş-Ank.)

► **ankut** (zool.) Bir tür su kuşu.(EATS/s.45) **ankut** Ördekten daha iri, kiremit renkli bir çeşit kuş, angıt. (DS: -Kü.; Kurşunlu -Çkr.; İskilip -Çr.; Merzifon -Ama.; -To.; Refahiye çevresi -Ezc.; Erciş -Vn.; Ahlat -Bt.; Çimşit Balâ-Ank.; Çomaklı, Korkuteli-Ant.)

► **ars** (zool.) Gelincik. (EATS/s.58) **ars** Gelincik denilen hayvan. (DS: Bademli, Dinar -Af.; Sağrak, Sütçüler, Eğridir -Isp.; Aziziye -Brd.; Çıtak, Bulkaz, Çivril, Çal köyleri, Kösten, Honaz, Buldan, -Dz.; Eşme -Mn.; Şaphane, Gediz, Tepecik, Yenice, Emet, -Kü.; Harmanlı, Çardı, Orhaneli -Brs.; -Bo.; Kargı, Giremez, Araç -Ks.; İskilip -Çr.; -Ama.; Zile -To.; Afşar, Kadınhanı -Kn.; Emirşahlar, Anamur -İç.; Yakabağ, Fethiye -Mğ.)

► **arvana** (F.) Dişi deve. (EATS/s.60) **arvana** Dişi deve. (DS: -Çkr.; -Çr.; -Nğ.)

► **baga** Kaplumbağa. (EATS/s.84) **baga** Kaplumbağa. (DS: Gördes -Mn.; Ömerköy, Susurluk -Ba.)

► **bagırtlak** Yabani ördek. (EATS/s.85) **bagırtlak** Yabanî ördeğe benzeyen, gece çok öten, koyu kurşunî renkli bir av kuşu. (DS: Bademli, Dinar -Af.; Senirkent, Körküler, Yalvaç -Isp.; Yayla, Tefenni -Brd.; Urla-İz.; Bayburt ve köyleri -Gm.; Afşin, Yapalak, Elbistan -Mr.; Zara, Gürün, Gemerek, Kangal -Sv.; Boğazlıyan -Yz.; Üçem, Çimşit, Bala, Şereflikoçhisar ve köyleri-Ank.; Avanos-Krş.; Bünyan -Ky.; Bahçeli, Bor ve köyleri -Nğ.; Karaman, Argıhanı, Saraycık, İsmil, Çumra -Kn.; Mut ve köyleri, Hacıhamzalı, Tarsus -İç.; Eldirek, Fethiye -Mğ.)

► **balaban** (zool.) Çakırdoğan. (EATS/s.90) **balaban** Doğan (alıcı kuş). (DS: İsabey, Çal, Çivril-Dz.; Bergama-İz.; Çarşamba -Sm.; Berit ve Gâvurdağı Yörükleri -Mr.; -Ur.; Çiftlik, Kalecik-Ank.; -Kn.; Mut köyleri -İç.; -Ed.)

► **balıkcin** (zool.) Balıkçıl. (EATS/s.91) **balıkcin** Balıkçıl (kuş). (DS: Aşağılıca -Es.; -Kn.) **balıkçin** Balıkçıl (kuş). (DS: Darıveren, Acıpayam-Dz.; Karaözü, Gemerek -Sv.)

► **baytal** Kısarak. (EATS/s.105) **baytal** (1) Kısarak. (DS: Dombay göçmenleri, Dinar -Af.; Aziziye Yörükleri-Dz.; Kadıçiftliği-İst.; Çilehane, Reşadiye -To.; Başhöyük, Kadınhanı -Kn.) (2) Üç yaşını geçmeyen kısarak. (DS: Böğrüdelik göçmenleri, Cihanbeyli -Kn.)

► **buzagu** Buzağı. *Ol ki ana Sâmîrî hemdem ola/ Buzagudur; Mûsiden ne zevk ala (Ahmedî, İskendernâme) [Sâmîrî ile oturup kalkan kişi, olsa olsa bir buzağıdır. Musa'dan nasıl zevk alabilir?]* (EATS/s.152) **buzavu** Buzağı. (DS: Hocaköy -Kn.)

► **binit** Binek hayvanı.(EATS/s.126) **binit** Binek atı. (DS: Sandıklı -Af.; -Sv.; -Ank.)

► **bodlacı** Gebe deve. (EATS/s.136) **bodlacı** Gebe deve. (DS: Anbarcık, Gölhisar -Brd.; Fethiye köyleri -Mğ.)

► **botlacı** Gebe deve. (EATS/s.138) **botlacı** Gebe deve. (DS: Bozkır -Kn.; Doğanbeyli -Ada.; Anamur -İç.; Murtına-Ant.)

► **bortlak** Deve yavrusu. (EATS/s.137) **bortlak** Deve yavrusu. (DS: Karahisar, İncesu -Ky.; -Nş.; -Nğ.)

► **bö (1)** Tarantula, zehirli örümcek. (2) Zararlı böcek, haşere. (EATS/s.141) **bö** İri ve zehirli örümcek. (DS: Afşin, Elbistan -Mr.)

► **bödene** Bildircin. (EATS/s.141) **bödene** Bildircin. (DS: Kadiçiftliği-İst.; Karaçay aşireti, Başhöyük, Kadınhamı -Kn.)

► **böy** Zehirli örümcek. (EATS/s.142) **böy** İri ve zehirli örümcek. (DS: Yılanlı, Eğridir -Isp.; Sala -Brd.; Emet -Kü.; Keskin -Es.; -Çr.; Kilis -Gaz.; Göksun -Mr.; Keşanuz -Ank.; -Nş.; -Nğ.; -Ky.; Ermenek -Kn.; Mut -İç.)

► **buzagu dişi** (zool.) Danaburnu. (EATS/s.152) **buzagıdişi** Danaburnu denilen ve bitki köklerini yiyen bir böcek. (DS: Yenice, Dinar -Af.; Senir, Keçiborlu, Körküler, Yalvaç, Çaltı, Gelendost, Yassıviran, Senirkent, Gönen -Isp.; Çerçin, Karamanlı, Tefenni, Örencik, Yeşilova -Brd.; Sarayköy köyleri, Acıpayam köyleri, Garipköy, Tavas, Beylerli-Dz.; Eymir, Bozdoğan, Yazırlı, Dalıca, Nazilli -Ay.; Keskin, Tokat -Es.; -Çkr.; Zile -To.; Beyşehir, -Kn.)

► **büre** (zool.) Pire. (EATS/s.154) **büre** Pire. (DS: Belen -Ada.)

► **cırlayık** (zool.) Ağustos böceği. (EATS/s.162) **cırlayık** Ağustos böceği. (DS: Keçiborlu -Isp.; Çerçin -Brd.; Bereketli, Tavas -Dz.; Orhaniye, Yenişehir -Brs.)

► **çakır** Çakırdoğan. (EATS/s.166) **çakır** Bir çeşit kuş. (DS: -Kn.)

► **çamış** (A.) [*<sâmûş*] Huysuz, serkeş (hayvan). (EATS/s.166) **çamış** Huysuz hayvan, katır. (DS: İleydağı, Uluborlu -Isp.; Karamanlı, Tefenni -Brd.; Karaçay, Acıpayam-Dz.; Alamut, Bozdoğan -Ay.; Salihli -Mn.; Büyükdere, Burhaniye -Ba.; Güllük, Bayramiç -Çkl.; -Brs.; Akköy, Söğüt -Bil.; Topraklı, Geyve -Kc.; -Sm.; Zana -Ama.; Kilis -Gaz.; Elbistan-Mr.; Bor -Nğ.; Uğurlu, Ermenek -Kn.; Elmalı -Ant.; Mersin, Anamur, Mut köyleri -İç.; Ula, Datça, Milas -Mğ.)

► **çekik** Tarla kuşu, toygâr. (EATS/s.173) **çekik** Serçe büyüklüğünde tarla kuşu. (DS: Ortaköy, Çal-Dz.; Taşoluk, Göksun -Mr.; Dont -Mğ.)

► **çebiş** Bir iki yaşında keçi. (EATS/s.172) **çebiş** Bir yaşındaki keçi yavrusu. (DS: Karabağ, Dişli, Bolvadin -Af.; Eşme ve köyleri -Uş.; Uluborlu, Uluğbey, Yassıviran, Senirkent, Atabey -Isp.; Devri, Bucak ve köyleri, Karamanlı, Tefenni, Ambarcık, Gölhisar, Kozluca, Çeltikçi, Çalış, Arvallı -Brd.; Kadıköy, Buldan, Bereketli, Tavas, İshaklı, Bulkaz, Çivril, Çal -Dz.; Sürez, Bozdoğan -Ay.; Kemaliye, Alaşehir -Mn.; Demirkapı, Susurluk, Kerem, Burhaniye -Ba.; -Kü.; Bozan, Tokat -Es.; Kandıra -Kc.; Akyazı ve çevresi -Sk.; Osmancık, Buğabağı, Çıkrık, Mecitözü -Çr.; Çilehane, Reşadiye, Çayır, Zile, Taşova, Kızılköy -To.; Denizli, Beşikdüzü, Vakfikebir -Tr.; Uluşiran, Şiran -Gm.; Refahiye ve çevresi -Ezc.; -Dy.; -Ml.; Kilis -Gaz.; Göksun, Şekeroba -Mr.; Antakya ve köyleri, Hisarcık, Yayladağı -Hat.; Çöplü, Telin, Gürün, Çepni, İğdeli, Gemerek, Hüyük, Şarkışla, Zara, Yıldızeli, Divriği -Sv.; Türkmenaraplısı -Yz.; Bala, Beypazarı, Haymana -Ank.; Çiçekdağı -Krş.; Avşar aşireti, Pınarbaşı, Kızılviran, İncesu, Bünyan, Develi, Hisarcık -Ky.; -Nş.; Bor ve köyleri -Nğ.; Ermenek -Kn.; Seyhan -Ada.; Apturrahmanlar, Serik -Ant.; Marmaris, Bodrum, Çaltılar -Mğ.; -Ed.) **çepiç** Bir yaşındaki keçi yavrusu. (DS: Navlu, Yeşilova -Brd.; Hirka, Tavas -Dz.; Tepeköy, Torbalı, Bayındır -İz.; Pelitköy, Burhaniye -Ba.; Karaoğlan, Mustafa Kemal Paşa, Akalan, Orhaneli -Brs.; -Kü.; Sivrihisar -Es.; Çatalca ve köyleri, Bakırköy -İst.; Peşman, Daday -Ks.; Kasaba, Çarşamba -Sm.; Çayağzı, Dutlu, Şavşat -Ar.; -Md.; Nazimiye -Tn.; -Sv.; Boğazlıyan -

Yz.;-Nğ.; Gödene -Kn.; -Ada.; Kaş, -Ant.; Lüleburgaz -Krk.) **çepiş** Bir yaşındaki keçi yavrusu. (DS: Fethibey -Af.; Eşme -Uş.; Tahtacı -Isp.; Çamköy, Gölhisar -Brd.; Darıveren, Acıpayam, Sarayköy, Narlıdere, Söğüt, Honaz-Dz.;-Ay.; Çitak, Menemen-İz.; Irlamaz-Mn.; Dilmeler, Savaştepe -Ba.; Fili, Biga -Çkl.; Gökçesu, İsmetiye -Brs.; Yenice, Simav, Gazelyakup, Hisarköy, Domaniç, Tavşanlı, Kızılcaören -Kü.; Barcak, Söğüt -Bil.; Sivrihisar, Keskin -Es.; Tavşancıl, Gebze -Kc.; Düzce, İğneciler, Mudurnu, Dadiç -Bo.; -İst.; Kapullu, Safranbolu, Kozlu- Zn.; Köçekli, Taşköprü -Ks.; -Çkr.; -Çr.; Boyabat -Sn.; -Tr.; Kızılçakçak, Arpaçay, Iğdır -Kr.;-Ur.; Çayırılı, Haymana, Ayaş -Ank.; -Mğ.; -Tk.)

► **çetük** Kedi. Peleng isterdi mahlas pençesinden/ Çetük olurdu şîr işkencesinden (Husrev ü Şîrin) [Kaplan onun elinden kurtulmak ister, işkencesinden arslan kediye dönerdi.] Bir çetük dahi itdiler anda şikâr/ Kim hevâda uçarıdı mürgvâr (Ahmedî, İskendernâme) [Orada bir kedi avladılar. Bu kedi kuş gibi havada uçuyordu.] (EATS/s.176) **çetük** Kedi yavrusu. (DS: İnaltı, Ayancık, Boyabat-Sn.; Zile-To.)

► **davşan** (zool.) Tavşan. (EATS/s.194) **davşan** Tavşan. (DS: Tefenni -Brd.; Oğuz, Acıpayam-Dz.; Sivrihisar -Es.; Kesirik -El.;-Gaz.; Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri, Reyhanlı -Hat.;-Nğ.;Kozan -Ada.)

► **deyin** (zool.) Sincap. (EATS/s.209) **deyin** Sincap. (DS: Kırkağaç -Mn.; -Dy.; Ağın, -El.; Pütürge, Arapkir -Ml.; Keskin-Ank.)

► **dilki** (zool.) Tilki. (EATS/s.214) **dilki** Tilki. (DS: Bağlılı, Eğridir -Isp.; Oğuz, Acıpayam-Dz.; -Gaz.; Hisarcık, Yayladağı -Hat.; İncekum, Silifke -İç.)

► **donuz** (zool.) Domuz. (EATS/s.227) **doñuz** Domuz. (DS: Eğridir köyleri, Sütçüler köyleri -Isp.; Oğuz, Acıpayam-Dz.; Sariçökek, Çele, Düzce -Bo.; Sarı, Merzifon -Ama.; Hayati, Erbaa -To.; Hasanoğlan-Ank.; Ermenek -Kn.; Tarsus, Gürenli, Anamur -İç.)

► **eğrice** (zool.) Büvelek, sığır sineği, güğüm sineği.(EATS/s.255) **eğrice** Su sineği. (DS: Ağın, Keban -El.)

► **enik** Enik, kedi köpek yavrusu.(EATS/s.266) **enik** Kedi ve köpek yavrusu. (DS: İshaklı, Bolvadin, Burhaniye, Dinar, -Af.; Bağlılı, Eğridir, Gelendost, Çavdır, Sütçüler, Atabey, Örkenez, Yalvaç, Şarkıkaraağaç, Uluğbey, Senirkent, -Isp.; Kayadibi, Kavak, Çuvallı, Yeşilova, Kuşbaba, Bucak, Karamanlı, Tefenni, Kozluca, Çebiş, -Brd.; Tavas, Çöplü, Çivril, İsabey, Ortaköy, Yukarı Seyit, Çal, -Dz.; Burhaniye, Nazilli, Karabayıt, Yenipazar, -Ay.; Tepeköy, Torbalı, Bornova, Urla -İz.; Edremit, -Ba. ve çevresi; Biga -Çkl.; Karaoğlan, Mustafa Kemal Paşa -Brs.; -Kü.; Akköy, Söğüt, Osmaneli, Pazarcık, Bozüyük, İncirli -Bil.; Ayvalı, Sivrihisar, Bozan, -Es.; Gerece, Gökçesu, İğneciler, Mudurnu, Düzce, -Bo.; Kadıköy -İst.; -Zn.; -Ks.; Kuşsaray, -Çr.; -Sn.; Çarşamba ve köyleri, Havza, Killik, -Sm.; Merzifon ve köyleri -Ama.; Zile -To.; Perşembe ve köyleri, -Or. ve köyleri; Şebinkarahisar, -Gr.; -Tr. ilçe ve köyleri; -Gm.; Ardahan, -Kr. ve köyleri; -Ezm.; Refahiye ve çevresi, -Ezc.; Doğubayazıt -Ağ.; Erciş -Vn.; Harput, Ağın -El.; Aşudu * Darende -Ml.; Besni, -Adı.; -Ur.; Kilis, -Gaz.; Afşin ve köyleri, Önsen, Hartlap, Tombak, -Mr.; Hisarcık, Yayladağı, Küçükçaylı, Kuzuculu, Dört Yol, Antakya -Hat.; Çepni, Karaözü, Gemerek, Telin, Gürün, Vazıldan, Divriği -Sv.; Boğazlıyan, İncirli -Yz.; Çokveren, Polatlı, Keskin, -Ank.; -Krş.; Erkilet, Zencidere,

Hisarcık -Ky.; Bor -Nğ.; Sille, Karaman, Uğurlu, Ermenek, Ballı, Iğın, Arısama, Zıvarık, -Kn.; Gâvurdağı Yörükleri, Osmaniye, Kozan, Küçükçaylı, Mansurlu -Ada.; Mersin ve köyleri, Tarsus, Yapıntı, Mut, İncekum, Sökün, Silifke, -İç.; Eğmir, Elmalı, Kaş, Güzelsu, Akseki -Ant.; Bodrum, -Mğ.; Ceylanköy, Lüleburgaz -Krk.; Banarlı -Tk.)

► **enük** Enik. (EATS/s.267) **enük** Köpek, kedi yavrusu. (DS: Yolbaşı, Akkuş -Or.)

► **erkeç** Üç yaşında erkek keçi.(EATS/s.268) **erkeç** Üç ya da dört yaşlarında olan enenmiş erkek keçi. (DS: Çığrı, İncesu, Dinar, Eskiakviran, Emirdağ -Af.; Sücüllü, Örkenez, Yalvaç, Bağılı, Şarkıkaraağaç-Isp.; Kozagaç, Gölhisar, Çamlık, Kestel, Bucak, Başpınar, Yayla, Tefenni, Kayadibi, Güney, Yeşilova, Kozluca, Çebiş, Arvallı, Çerçin -Brd.; İsabey, Çal, Darıveren, Acıpayam, Sarayköy ve köyleri, Bulkaz, Çivril, Kösten, Honaz-Dz.; Dallıca, Nazilli, Eğridere, Kuyucak, Sürez, Eymir, Bozdoğan -Ay.; Tire, Ödemiş ve köyleri, Kiraz ve köyleri-İz.; Alaşehir, -Mn. ve çevresi; -Ba.; Gazelyakup, Tavşanlı, -Kü.; Sivrihisar, Balçıkhisar -Es.; İğneciler, Mudurnu, Göynük -Bo.; Akyazı -Sk.; Aliköy, Çaycuma -Zn.; Peşman, Daday -Ks.; -Sn.; Sıralı, Kavak -Sm.; Niksar -To.; Dört Yol -Hat.; Ceritmüminli, Keskin, Üçem, Bala, Solakuşağı, Şereflikoçhisar, Çanılı, Ayaş, Çayırılı, Haymana, Sobran, Nallıhan, Elecik -Ank.; Bor -Nğ.; Alan, Çumra, Karaçay aşireti, Başhöyük, Kadınhanı, Ermenek ve köyleri, Gödene, -Kn.; Anamur ve köyleri, Civanyaylağı, Mersin, Mut ve köyleri -İç.; Güzelsu, Akseki, Murtuma -Ant.; Milas, Marmaris, Yerkesik -Mğ.)

► **evran** Ejderha. (EATS/s.274) **evran** Büyük yılan, canavar. (DS: İncesu, Dinar -Af.; Navlu, Yeşilova, Başpınar, Tefenni -Brd.; Sarayköy ve köyleri, Yukarı Seyit, Çal, -Dz.; Eymir, Bozdoğan, Kırcaklı, Nazilli -Ay.; Tire, Bayındır -İz.; -Ba.; Tokat -Es.; -Sm.; Aşudu, Darende -Ml.; Kilis, -Gaz.; İğde -Mr.; Kuzuculu, Dört Yol, Antakya -Hat.; Çayırılı, Haymana -Ank.; Pınarbaşı, Salkuma, Şehşaban -Ky.; Yeniköy, Ereğli -Kn.; Üskül, Karaisalı -Ada.; Mersin, Silifke, -İç.; Yerkesik, -Mğ.)

► **evren** Büyük yılan, ejderha.(EATS/s.275) **evren** Büyük yılan, canavar. (DS: Çığrı, Dinar -Af.; Kozagaç, Gölhisar, Güney, Yeşilova -Brd.; İsabey, Çal -Dz.; Toygar, Nazilli -Ay.; Mumcular, Ödemiş -İz.; Biga -Çkl.; Hisarcık, Yayladağı -Hat.; Türkmen aşireti, Bünyan -Ky.; Kadirli -Ada.; Civanyaylağı, Çavuşlar, Mersin -İç.; Dont, Fethiye -Mğ.; Çavuşköy, Babaeski -Krk.)

► **gölük** 1.Binek hayvanı. 2.Eşek Ki halkı üşendüre bölük bölük/ Kişirek ola ol âdemden gölük (Süheyl ü Nevbahâr) [Bölük bölük insanları rahatsız eder. Eşek bile böyle birinden daha kişiliktir.] 3.Sıpa. (EATS/s.306) **gölük** At, eşek, beygir, katır vb. yük taşıyan ve binilen hayvan. (DS: Çepni, Sandıklı -Af.; -Uş. ve köyleri; Sarkımcak, Eğridir -Isp.; -Brd.; Çal -Dz.; Rahmanlar, Tire -İz.; Hırkalı, Demirci, Kula -Mn.; Kayacık -Brs.; Virancık, Emet, Gediz, -Kü.; Türkmen aşireti, Sarıkavak, Koşmat -Es.; -İst.; Karapürçek, Taşköprü, -Ks. ve çevresi; -Çkr.; Karahacip, Büğdüz, Sungurlu, İskilip -Çr.; Boyabat -Sn.; Bafra -Sm.; Şehsadi, Ezine, Merzifon -Ama.; Niksar -To.; Mesudiye -Or.; Çivriz, Dereli, Boztekke, Çandır, Şebinkarahisar, -Gr.; Bayburt -Gm.; Gümüşbahçe, Ardanuç -Ar.; -Krk.; -Ezm.; Kemah, Üçveren, Refahiye -Ezc.; Pazarcık, Göksun, Varyanlı, Elbistan -Mr.; Amik ovası, Reyhanlı -Hat.; Maksutlu ve çevresi, Şarkışla -Sv.; Gülabi, Boğazlıyan, -Yz.; Güdül, Ayaş, Camili, Sofular, Yalınca, Kayaş, Pazar, Kızılcahamam, Üçem, Bala, -Ank.; -Krk.; Fenese, Develi, Türkmen aşireti, Bünyan, Pınarbaşı ve köyleri, Kızılhisar, İncesu, Talas, Zincidere, Erkilet -Ky.; Avanos, Ağcaşarocağı, Ürgüp -Nş.; Çukurkuyu, Bor, Aksaray, Eskigümüş -Nğ.; Karaman, Çetmi, Akşehir, Ereğli, Tepelice, Bozkır, Ermenek, Hatip -Kn.; Çakallı,

İncirlik, Kozan, Pozantı, Bozdoğan, Osmaniye, Kadirli -Ada.; Yanpar, Gezende, Gülnar, Uzuncaburç, Silifke, Anamur, Tarsus -İç.; Serik, Temre, Kaş, Elmalı, Finike -Ant.; Şerefler, Marmaris -Mğ.)

► **gözsüz sepet** (zool.) Köstebek. (EATS/s.320) **gözsüz sepele** Köstebek. (DS: Lâpseki -Çkl.)

► **güre** (zool.) Bir-üç yaş arasındaki tay. (EATS/s.331) **güre** Bir yaşından üç yaşına kadar olan taylara verilen ad. (DS: Bayat, Emirdağ -Af.; Eğridir -Isp.; Kızılcaören -Kü.; Çukurhisar, Söğüt-Bil.; Kaymaz, Sivrihisar, Tokat -Es.; -İst.; Kirpe, Safranbolu -Zn.; Güney, Araç -Ks.; -Çkr.; Polatlı, Beypazarı, Nallıhan, Çanılı, Ayaş -Ank.; Zincidere -Ky.; Karaman, Sille, Çumra, Hadım -Kn.; -Ant.; Kapıkırı, Milas -Mğ.)

► **güye** (zool.) Güve. (EATS/s.332) **güye** Güve. (DS: Mersin -İç.)

► **ibibik** (zool.) Çavuşkuşu, hüthüt. (EATS/s.369) **ibibik** Çavuşkuşu. (DS: Atlas, Sivrihisar -Es.; İğdeli, Gemerek -Sv.)

► **ibik** (zool.) Çavuşkuşu, hüthüt. (EATS/s.369) **ibik** Çavuşkuşu. (DS: Vezirköprü -Sm.)

► **ibiklü** (zool.) Çavuşkuşu, hüthüt. (EATS/s.369) **ibikli** Çavuşkuşu. (DS: Lâpseki -Çkl.)

► **isketi** (Yun.) (zool.) İskete kuşu. (EATS/s.390) **isketi** Serçeden küçük bir çeşit kuş. (DS.-Sm.)

► **keler** (zool.) Kertenkele. (EATS/s.437) **keler** Kertenkele. (DS: Yalvaç, Senirkent, Uluborlu, Keçiborlu -Isp.; Güney, Salda, Yeşilova -Brd.; Darıveren, Acıpayam, -Dz.; Bozdoğan, -Ay.; Alaşehir -Mn.; Bayadı -Or.; Bor, -Nğ.; Akçalar, Seydişehir, Ermenek -Kn.; Akseki, Çomaklıdede, Korkuteli -Ant.; Milas, Bodrum, Yerkesik -Mğ.)

► **kerkez** (F.) (zool.) Akbaba. *Yidi kat göge çünkü düğdüredi/ Bir oh ile kerkez iki uradı (Süheyl ü Nevbahâr) [Yedi kat göge doğru fırlattı mı bir ok ile iki akbaba vururdu.]* (EATS/s.444) **kerkez** Akbaba. (DS:-Çr.)

► **kertiş** (Erm.) (zool.) Büyük kertenkele. (EATS/s.444) **kertiş** Kertenkele. (DS: -Isp.; Antakya -Hat.; -Ky.; Bahçeli, Bor -Nğ.; -Ada.; Civanyaylağı, Ayvagediği, Mersin -İç.)

► **kesegen** (zool.) Sıçan. (EATS/s.444) **kesegen** Fare: Kedi kesegeni yakaladı. (DS: Bandırma -Ba.; Merzifon -Ama.; Pişkidağ, Haşhaşı -Ezc.; Çepni, Gemerek -Sv.; Şabanözü, Polatlı, -Ank.)

► **kilkuyruk** (zool.) Bir cins ördek. (EATS/s.449) **kilkuyruk** (1) Boz renkte, kuyruğu uzun ilkbaharda görülen bir çeşit yaban ördeği. (DS: Bafra -Sm.; -Nğ.; ve yöresi) (2) Çulluk. (DS:-İst.)

► **kız kuşu** (zool.) Sorguçlu küçük bir kuş. (EATS/s.455) **kızkuşu** Başu sorguçlu küçük bir kuş, çulluk. (DS: -Bo.)

► **koduk** (zool.) Sıpa. (EATS/s.464) **koduk** Eşek yavrusu, sıpa. (DS: Dedeköyü, Çal-Dz.; Mudanya -Brs.; Celepköy, Çatalca-İst.; Ağlı, Küre -Ks.;-Ama. ve köyleri; Tutak, Doğubayazıt -Ağ.; Erciş -Vn.; Ahlat -Bt.;-Ank.; Eğmir, Elmalı, Andifli, Kaş -Ant.;-Ed.; Çavuşköy, Babaeski, -Krk.; Çorlu -Tk.)

► **koy** (zool.) Koyun. (EATS/s.473) **koy** Koyun: Koylar kuzulamaya başladı. (DS: Çilehane, Reşadiye -To.; Karaçay, Başhöyük -Kn.)

► **koyun** (zool.) Koyun. (EATS/s.473) **koyun** Koyun. (DS: Kaptanpaşa, Çayeli -Rz.)

► **köçek** Deve yavrusu.(EATS/s.474) **köçek** Deve yavrusu. (DS: Yapıldak, Lapseki, Tavaklı, Ezine, Gelibolu -Çkl.; Çamlıca, Karacabey -Brs.; Marmaris, Fethiye ve çevresi -Mğ.; -Ed.)

► **kömüş** (F.) [<gâv-i mîş] Manda. (EATS/s.474) **kömüş** Genç, sevimli erkek manda. (DS: Dişlik, Kangal -Sv.)

► **kösnük** Çiftleşmek isteyen hayvan.(EATS/s.475) **kösnük** Çiftleşmek isteyen hayvan. (DS: -Çr.; Kemaller, Bulgaristan)

► **köşek** Deve yavrusu.(EATS/s.475) **köşek** Deve yavrusu. (DS: Eğridir ve köyleri -Isp.; Kızılca, Tavas, Honaz-Dz.; Karaağaçlı, Germencik, -Ay.; Menteşe -Mn.; Doğubayazıt -Ağ.; -Gaz.; Musulumantaş, Kozan -Ada.; Hayta aşireti, Boztepe, Serik, Müğrem, Elmalı, Andifli, Kaş -Ant.; Kızılyaka, Şerefler, Pisi, -Mğ.)

► **kulun** (zool.) Tay. Bir at kulını k'ola gözi ezrak/ Keserlerdi anasından toğıcak (Husrev ü Şîrin) [Bir at mavi gözlü doğarsa, anasından doğduğu zaman keserlerdi.] (EATS/s.479) **kulun** At ve eşek yavrusu. (DS: İlyas, Keçiborlu -Isp.)

► **kulun** 1.Sıpa. 2.Tay. (EATS/s.480) **kulun** At ve eşek yavrusu. (DS: Eziler, Bolvadin -Af.; Senirkent, Uluborlu -Isp.; Aziziye, -Brd.; -Dz.; Köşk -Ay.; Bayındır, Torbalı, Tire, Kuşadası -İz.; Karaağaçlı -Mn.; Paşaköy -Ba.; İskilip -Çr.; -Sn.; Bafra -Sm.; Taşova, Merzifon, Ezine -Ama.; Erbaa, Reşadiye -To.; Durak, Ulubey, Kuz, Akkuş, Bayadı -Or.; Şebinkarahisar, Alucra, -Gr.; -Tr.; Bayburt -Gm.; Yavuz, Şavşat -Ar.; -Kr.; Erciş -Vn.; Siverek -Ur.; -Gaz.; -Mr.; İskenderun -Hat.; Kangal, Gemerek, Palha, Divriği -Sv.; Dişli, Sorgun -Yz.; Şabanözü, Polatlı -Ank.; Avanos -Nş.; -Ky.; -Nğ.; Ermenek, Ereğli -Kn.; Kadirli -Ada.; Silifke -İç.; Kaş -Ant.; -Mğ.; Şahin, Malkara -Tk.)

► **kulunlaci** Gebe (kısarak). (EATS/s.480) **kulunlaci** Karnında yavrusu olan at, eşek vb. hayvan. (DS:-Dz.)

► **kunlaci** Gebe (kısarak). (EATS/s.480) **kunlaci** Karnında yavrusu olan at, eşek vb. hayvan. (DS: Devrek -Zn.; -Ada.)

► **kuyruğu örü** (zool.) Akrep. (EATS/s.484) **kuyruğuörü** Akrep. (DS: Lapseki -Çkl.)

► **lök** Tek hörgüçlü damızlık deve.(EATS/s.491) **lök** Tek hörgüçlü damızlık, tüysüz erkek deve. (DS: Senir -Isp.; Bozdoğan -Ay.; Bergama, Menemen -İz.; Biga -Çkl.; -Gaz.)

► **maral** (Moğ.) (zool.) Ceylan. (EATS/s.493) **maral** Ceylan. (DS: Azeri köyleri -Ama.; Uluşiran, Şiran -Gm.; Erciş -Vn.)

► **maya** (F.) Dişi deve. (EATS/s.494) **maya** Buhur deveyle adi devenin birleşmesinden doğan uzun tüylü dişi deve.(DS: Senir -Isp.; Darıveren, Acıpayam, Honaz, Çivril -Dz.; Sürez, Eymir, Bozdoğan -Ay.; Bergama, Menemen -İz.; Gelenbe, Kırkağaç -Mn.; Biga -Çkl.; Girap, Ezine, Heniske -Ama.; -Or.; Hani, Lice -Dy.; -Gaz.; Kayışlı -Mr.; Reyhanlı ve Amik Ovası Türkmenleri, Reyhanlı -Hat.; Haymana -Ank.; Genezin, Avanos -Nş.; Köşker -Krş.; Bor -Nğ.; Karaman,

Seydişehir, Sultaniye, Ereğli -Kn.; Gâvurdağı, Başlamış, Cebelibereket, Çakalkuyusu -Ada.; Masara, Mut, -İç.; -Ant.; Çobansa, Fethiye, Milas -Mğ.)

► **öğrek** At sürüsü. (EATS/s.552) **öğrek** Kısırak, beygir sürüsü. (DS: Çay, Bolvadin, Sandıklı çevresi -Af.; Eğridir köyleri, Sütçüler, İğdecik, Kumdanlı, Yalvaç -Isp.; Dağal, Yukarıseyit, Çal -Dz.; Sürez, Bozdoğan, Karacasu, Ortaklar -Ay.; -İz.; -Mn.; Kirazlı -Çkl.; Mustafakemalpaşa -Brs.; Satılmış -Es.; Kavak -Ks.; Nallıhan -Ank.; Hamurcu, İncesu -Ky.; -Nş.; Bor -Nğ.; Akçalar, Seydişehir, Karaman, Sultaniye, Ilica, Ermenek -Kn.; Kuzgun -Ada.; Civanyaylağı, Karatiken, Mersin, Tarsus, Silifke çevresi -İç.; Karakoyunlu aşireti, Alanya -Ant.; Milas -Mğ.)

► **öveç** İki, üç yaşında koç. (EATS/s.560) **öveç** Bir yaşından dört yaşına kadar erkek koyun, koç. (DS: Lağus, Uluborlu -Isp.; -Brd. ve köyleri; Kızılhisar, Acıpayam, Aşağıkaraçay, Belevi, Buldan, Kadıköy, Ortaköy, Çal -Dz.; Sürez, Bozdoğan, Hacıbeyli, Nazilli -Ay.; -Kü.; Dumanlı -Çkr.; Ovasaray -Çr.; Çandır -Or.; Yaslıbahçe, Bulancak, Piraziz -Gr.; -Ezm.; -Gaz.; -Mr.; Afşar, Pınarbaşı -Ky.; Bor -Nğ.; Doğanbeyli, Saimbeyli -Ada.; Güzelsu, Akseki -Ant.; Çakılar -Mğ.)

► **potlacı** Gebe (deve). (EATS/s.568) **botlacı** Gebe deve. (DS: Bozkır -Kn.; Doğanbeyli -Ada.; Anamur -İç.; Murtina -Ant.)

► **puğur** Erkek deve, buğra. (EATS/s.568) **puğur** İki hörgüçlü, damızlık erkek deve. (DS: Lâpseki -Çkl.; -Kn.)

► **püre** (zool.) Pire. (EATS/s.569) **püre** Pire. (DS: Bor -Nğ.)

► **salma** Başiboş bırakılmış, salıverilmiş (hayvan). (EATS/s.581) **salma** Başiboş, serbest (hayvan). (DS: Salda, Yeşilova -Brd.; Yeniköy -Ba.; Kandıra -Kc.; Karamürsel, Ereğli -Zn.; Lüleburgaz -Krk.; Çorlu -Tk.)

► **sığın** (zool.) Yabani sığır, geyik. (EATS/s.597) **sığın** (zool.) Alageyik. (EATS/s.598) **sığın geyik** (zool.) Alageyik. (EATS/s.598) **sığın** (1) Bir çeşit geyik, karaca. (DS: -Isp.; Seferihisar, -İz.; Rumeli göçmenleri -İst.; Danacılı -Ada.; Finike, Elmalı -Ant.) (2) Evcilleşmemiş sığır. (DS: -Ezc.)

► **sovolcan** (zool.) Solucan. (EATS/s.610) **sovolcan** Solucan. (DS: Hacıahmet, Düzce -Bo.)

► **su köpeği** (zool.) Kunduz. (EATS/s.617) **suköpeği** Kunduz. (DS: Demirkapı, Susurluk -Ba.; Pınarbaşı, Bayramiç -Çkl.; Ağrakos, Suşehri -Sv.; Keşanuz -Ank.)

► **sungur** (zool.) Akdoğan. (EATS/s.618) **sungur** Doğana benzer bir çeşit avcı kuş. (DS: Ürgüp -Nğ.)

► **su sığırı** (zool.) Manda. (EATS/s.617) **susığırı** Manda, dişi manda. (DS: Lâpseki -Çkl.; Karacabey -Brs.; Gölpazarı -Bil.; Yuvacık, İzmit -Kc.; Kurşunlu -Çkr.; -Sm.; Cevdetiye, Osmaniye -Ada.; Şahpaz, Çorlu -Tk.)

► **şakrak** (zool.) Arı kuşu. (EATS/s.626) **şakrak** Arıkuşu. (DS: Bereketli, Tavas -Dz.; -Kn.)

► **tana** (zool.) Dana. (EATS/s.644) **tana** Dana. (DS: Bor -Nğ.)

► **tana burnu** (zool.) Danaburnu. (EATS/s.644) **tanaburnu** Bitkilerin köklerini kesen zararlı bir böcek, danaburnu. (DS: Bor -Nğ.)

► **tavşancıl** (zool.) Tavşancıl kuşu. *Çeker terkeşinden seher yil bigi/ Ulunu kayın u tavşancıl yünü (Süheyl ü Nevbahâr) [Okluğundan, sapı kayın ağacından ve tavşancıl tüyünden yapılan oku hızla çeker.] (EATS/s.655) tavşancıl* Büyük, kara kartal. (DS: Ağın -El.)

► **taylak** Tay. (EATS/s.657) **taylak (1)** Yeni doğmuş at yavrusu. (DS: Ağlı, Küre -Ks.; -Çkr.; -Çr.; Bahçeli, Bor -Nğ.; Ermenek -Kn.; Mut ve köyleri -İç.) **(2)** Biniye gelmiş iki yaşında at yavrusu. (DS:-Gaz.; -Nğ.) **(3)** Bir yaşında at yavrusu. (DS:-Mn. ve çevresi; Tokat -Es.; Afşin ve köyleri -Mr.; Bağlıca, Ardanuç -Ar.; -Nğ.)

► **teyin** (zool.) Sincap. *Kaçarsın kişiden nite kim teyin/ Talarsın kolay bulcak itleyin (Süheyl ü Nevbahâr) [İnsandan sincap gibi kaçarsın. Fırsatını buldun mu köpek gibi dalarsın.] (EATS/s.661) teyin* Sincap. (DS: Örkenez, Sücüllü, Yalvaç, Şarkikaraağaç -Isp.; -Brd.; Tavaklı, Ezine -Çkl.; Simav -Kü.; -Ks.; Mecitözü -Çr.; Çarşamba -Sm.; Taşova ve köyleri, Merzifon ve köyleri -Ama.; Gökköy, Reşadiye, Zile -To.; Bolaman, Sarıca, Gököy -Or.; Şebinkarahisar, Gicara, Alucra, -Gr.; Bağlıca, Ardanuç -Ar.; Yukarı Kale, Hacılyas, Koyulhisar, -Sv.; -Yz.; Bor -Nğ.; Çakırlar, Akşehir, Ereğli, Seydişehir, Ermenek -Kn.; Mut ve köyleri -İç.; Mahmutlu, Güzelsu, Akseki, -Ant.)

► **toy** (zool.) Toy kuşu. *Anı aldı vü girdi kadırgaya/ Toyu gör ki öyküniser turgaya (Süheyl ü Nevbahâr) [Onu aldı, kadırgaya bindi. Şu toy kuşuna bak! Çavuşkuşunu taklit etmeye çalışıyor.] (EATS/s.673) toy* Kartaldan büyük, eti yenen bir çeşit kuş, yabankazı. (DS: Kumdanlı, Yalvaç -Isp.; Çepni, Gemerek -Sv.; Bor -Nğ.)

► **toklu** Bir yaşında erkek koyun. (EATS/s.667) **tohlu** 1.Toklu, bir yaşında koyun. 2.Koç. (EATS/s.667) **toklu** Altı aylıktan bir yaşına kadar kuzu. (DS: Kumdanlı, Yalvaç -Isp.; -Çr.; Çilehane, Reşadiye -To.; Salman, Akkuş -Or.; Çepni, Gemerek -Sv.; Bor -Nğ.; Akçalar, Seydişehir -Kn.) **toglu** Altı aylıktan bir yaşına kadar kuzu. (DS: Bulanık -Mş.)

► **tonbay** (zool.) Manda. (EATS/s.670) **donbay** Manda. (DS: Soma ve çevresi -Mn.; Tavşanlı, Altıntaş, -Kü.; Azdavay -Ks.)

► **tonguzlan** (zool.) Domuzlan böceği. (EATS/s.671) **tonuzlan böceği** (zool.) Domuzlan böceği. (EATS/s.671) **tonuzlan** Dokununca pis koku çıkaran bir çeşit böcek. (DS:-Çr.)

► **tor** Eğitilmemiş hayvan, torlak. (EATS/s.672) **tor** Toy, işe alışkın olmayan (insan ya da hayvan için). (DS:Cebel, Yeşilyurt, Keçiborlu, Eğridir ve köyleri -Isp.; Urla -İz.; Kemaliye, Alaşehir, -Mn.; Yeniköy -Ba. ve çevresi; Bayramıç -Çkl.; -Kü.; Tokat -Es.; Sungurlu, İskilip -Çr.; Taşova, Merzifon -Ama.; Şıhlar, Ulubey -Or.; İrişli, Bayburt, Sarıkamış -Kr.; -Ezm.; Akçakent, Nizip, -Gaz.; Afşin ve köyleri, Çardak, Göksun, Önsen, Elbistan, -Mr.; Antakya ve köyleri -Hat.; Gürün, Maksutlu, Şarkışla, Karaözü, Gemerek, Koyulhisar -Sv.; Karahoca, Haymana -Ank.; Mucur, Köşker, -Krş.; Pınarbaşı ve çevresi, Erkilet, İncesu, Bünyan -Ky.; Kızılca, Bor -Nğ.; Yendiğin, Ilgın -Kn.; Kırmüt, Osmaniye -Ada.; Mut ve köyleri, Buluklu, Tarsus -İç.; Çaltılar -Mğ.; Ceylân, Lüleburgaz -Krk.)

► **torlak** Eğitilmemiş hayvan. (EATS/s.672) **torlak (1)** Toy, işe alışkın olmayan (insan ya da hayvan için) (DS: Cebel -Af.; Bornova -İz.; Lâpseki -Çkl.; Boyalcak, Daday, -Ks.; Çaparkayı -Çkr.;

-Sn.; Bayadı -Or.; Yavuz, Çavdarlı, Şavşat, Erkinis, Yusufeli, Bağlıca, Ardanuç -Ar.; Nizip -Gaz.; Zara, Gemerek -Sv.; -Nğ.; İbrala -Kn.; Çorlu -Tk.) (1) İşe alışmamış, genç, toy hayvan. (DS:-Çr.)

► **torum** Deve yavrusu. (EATS/s.672) **torum** Deve yavrusu. (DS: Gelendost -Isp.; Karkincık, Tefenni -Brd.; Dağal, Çal-Dz.; Bergama, Bornova -İz.; Alaşehir -Mn. ve çevresi; -Ba.; Tosya -Ks.; -Ur.; -Kn.; Datça -Mğ.; -Ed.)

► **tosbaga** (zool.) Kaplumbağa. (EATS/s.672) **tosbaga** Kaplumbağa. (DS:-Uş.; -Af.; Iğdır -Kr.; -Vn.; Çepni, Gemerek -Sv.; Silifke -İç.)

► **uvez** (zool.) Tatarcık, at sineği. (EATS/s.702) **uvez** Sivrisinek, tatarcık. (DS: Koyulhisar -Sv.)

► **üşek** (zool.) Vaşak. (EATS/s.713) **üşek** Vaşak. (DS:Yeni Çiftlik, Biga -Çkl.; -Ama.)

► **üvez** (zool.) Sivrisinek. (EATS/s.714) **üvez** (zool.) Sivrisinek, sinek. Üyez uçucak kanadının üni/ İşidür, bilür nire dutsa yönin (Süheyl ü Nevbahâr) [Sinek uçunca, kanadının sesini işitir, nereye dönerse, bilir.] (EATS/s.714) **üvez** Sivrisinek. (DS: Nazimiye -Tn.; Antakya -Hat.)

► **yavısı** (zool.) 1.At sineği. 2.Kene. (EATS/s.751) **yavısı** (1) Atsineği. (DS: Karamanlı, Tefenni -Brd.; Darıveren, Acıpayam -Dz.; Fethiye -Mğ.) (2) Kene. (DS: Yakaemir -Isp.; Salda, Yeşilova, Başpınar, Tefenni -Brd.; Çöplü, Çivril, Alâattin, Acıpayam, İsabey, Çal -Dz.; Eymir, Bozdoğan -Ay.; Özbek, Urla -İz.; Lapseki -Çkl.; Alayunt -Kü.; Atlas, Sivrihisar, Tokat, Bozan -Es.; Kurşunlu -Çkr.; Hacilyas, Koyulhisar, Gemerek -Sv.; Akdoğan, Kızılcahamam -Ank.; -Krş.; Türkmen, Bünyan, Hisarcık, Hacılar -Ky.; Bahçeli, Bor -Nğ.; Ermenek, Karaman -Kn.; Osmaniye -Ada.; Araplı, Ovacık, Silifke, Navdalı, Mut, Civanyaylağı, Mersin -İç.; -Ant.)

► **yulku** 1.At sürüsü. 2.Hayvan sürüsü, davar. (EATS/s.766) **yulku** Başiboş dolaşan at, öküz, inek vb. sürüsü. (DS:Ömerli -Sm.; Merzifon -Ama.)

► **yunt** (zool.) Kısarak. Yine elli bin yunt tayı bile/ Kalanın nite kişi sayıbile? (Süheyl ü Nevbahâr) [Yine elli bin kısarak tayım var. Bunun dışındakileri bir kimse nasıl sayabilir?] (EATS/s.797) **yund** At. (DS: Yörüler -Ezm.)

2.2. Türkiye Türkçesi Ağızlarında Başka Bir Hayvan Adı Olarak Kullanılan Kelimeler

► **akkuyruk** (zool.) Beyaz kuyruklu güvercin.(EATS/s.32) **akkuyruk** Tavuk yiyen bir çeşit kuş. (DS: Çulhan, Bozdoğan -Ay.)

► **apalak** Tüyleri yeterince çıkmamış yavru kuş. (EATS/s.49) **apalak** (1) Ayı yavrusu. (DS: Akyar, Osmaniye -Ada.) (2) Köpek yavrusu. (DS: Tekerahma, Gürün -Sv.)

► **bambul kurdu** Kuduz kurdu. (EATS/s.91) **bambul** (1) Ekinler taze iken tanelerin özünü yiyen böcek ve bu böceğin sebep olduğu hastalık. (DS: Örkenez, Yalvaç -Isp.; Acıpayam ve köyleri, Sarayköy, -Dz.; Eymir, Bozdoğan -Ay.; Yakakayı, Sarıyer, Mihaliççik, -Es.; Şereflikoçhisar, Kalecik, Şabanözü, Polatlı, Gündül, Ayaş -Ank.; -Krş.; Afşar Türkmenleri, Pınarbaşı -Ky.; Bahçeli, Bor -Nğ.; -Kn.; Silifke -İç.) (2) Baklagillere zarar yapan bir böcek. (DS: Banus, Eğridir -Isp.) (3) Üzüm tanelerini yiyen tüylü, kahve renkli bir böcek. (DS: Bor -Nğ.) (4) Ağaçların yaprak ve

çiçeklerini yiyen, büyük, uçabilen bir böcek. (DS: *Körküler, Yalvaç -Isp.; Honaz ve köyleri -Dz.*) (5) Yaban arısı, eşek arısı. (DS: *İshaklı, Bolvadin -Af.; Sücüllü, Yalvaç -Isp.; Çukurbağ, Ermenek -Kn.*)

► **bey** Tuzağa yem olarak konulan kuş.(EATS/s.115) **bey (1)** Kısır olan, kuzulamayan koyun. (DS: *İbriktepe, İpsala -Ed.*) (2) Arı beyi, ana arı. (DS: *Eymir, Bozdoğan -Ay.; -Ama. ve çevresi; Fethiye köyleri, -Mğ.*)

► **bugra/buğra** (zool.) Damızlık erkek deve.(EATS/s.144) **buğra (1)** Hindi.(DS: *Kabaklı, Yalova -Brs.*) (2) Arslan.(DS:-Mr.)

► **bugur** İki hörgüçlü deve. (EATS/s.144) **buğur (1)** Damızlık deve. (DS: *Mengeser, Doğubayazıt -Ağ.; Bayafşar, Beyşehir -Kn.*) (2) Burulmuş erkek deve. (DS: *Iğdır -Kr.*) (3) Erkek deve. (DS: *Körküler, Yalvaç -Isp.*) (4) Deve yavrusu. (DS: *Kızılca, Divriği -Sv.*)

► **çakal** Boynu al lekeli at. (EATS/s.166) **çakal (1)** Alnında beyaz tüyler olan hayvan. (DS: *Cumalıkızık -Brs.; Bozan, Tokat -Es.; Solakuşağı, Şereflikoçhisar -Ank.; Ömerhacılı, Kaman -Krş.; -Kn.; Kemaller, Rusçuk, Bulgaristan*) (2) Alaca renkli hayvan. (DS: *Çayağzı, Şavşat -Ar.*) (3) Bir veya iki gözünde beyazlık olan hayvan. (DS: *-Ezm.*) (4) Havlayan, ama ısırmayan köpek. (DS: *-Kü.*)

► **çetik** (zool.) Kedi. (EATS/s.176) **çetik (1)** Çekirge. (DS: *Uzuncaburç, Silifke, Mersin -İç.*) (2) Köpek yavrusu. (DS: *Ahlat -Bt.*)

► **çırlayık** Ağustos böceği. (EATS/s.180) **çırlayık** Kurbağa. (DS: *Akdoğan, Kızılcahamam -Ank.*)

► **çil** Çil kuşu. (EATS/s.181) **çil** Üstü benekli yaban kekliği. (DS: *Ahat, Banaz -Uş.; -Mn.; İkipınar, Mihaliççık -Es.; -El.; -Ml.; -Sv.*)

► **daylak** (Moğ.) Başiboş deve veya at. (EATS/s.194) **daylak (1)** Dişi deve. (DS: *Bozdoğan -Ay.; İncesu -Ky.*) (2) Damızlık erkek deve. (DS: *Ünye -Or.; -Ada.; İncekum, Silifke -İç.*) (3) Boynunda tüy olmayan pehlivan deve. (DS: *Edremit, Ayvalık, Burhaniye -Ba.*) (4) Deve yavrusu. (DS: *Karabağ, Bolvadin -Af.; Kaçar, Eşme -Uş.; Senir, Yakaköy, Gelendost -Isp.; Karamanlı, Tefenni -Brd.; Sığma, Çivril, Belevi -Dz.; Alanlı, Burhaniye, Nazilli -Ay.; Eskioba, Tire, Derebaşı, Bayındır, Ödemiş -İz.; Burhaniye -Ba.; Biga -Çkl.; Sungurlu, Satyüzü, İskilip -Çr.; Eğmir -Ml.; -Gaz.; Kayışlı -Mr.; Dört Yol -Hat.; Çepni, Gemerek -Sv.; Üçem, Bala, Sofular, Kuruçay, Çubuk -Ank.; Sarılar, Avanos, -Krş.; Yahyalı, İncesu, Soysallı, Develi -Ky.; Bor -Nğ.; Aziziye, Ereğli, Sultaniye, Karaman, Alibeyhüyüğü, Çeşmelizebir, Cihanbeyli -Kn.; Oymaklı, Osmaniye, Misis -Ada.; Civanyaylağı, Mut köyleri, Silifke, Çiftepinar, Mersin -İç.; Gazipaşa, Alanya, Semayük, Elmalı -Ant.; Dont, Fethiye -Mğ.) (5) At, eşek yavrusu. (DS: *Şöregel, Çıldır -Kr.; Davulku, Kuşu, Hekimhan, -Ml.; İğdeli, Gemerek, Telin, Gürün, Soğukpınar, Kangal, Vazıldan, Eşke, Divriği -Sv.; -Nğ.*) (6) İki yaşında hayvan. (DS: *-İç.*)*

► **dib** (A.) [*<dubb*] (zool.) Ayı. (EATS/s.211) **dib** Pulluğa koşulan hayvanlardan pulluğa en yakın olan çift. (DS: *Kızılçakçak, Arpaçay -Kr.*)

► **ekdi** Alıştırılmış, eğitilmiş (avcı kuş). (EATS/s.256) **ekdi (1)** Oğlak. (DS: *Kızıltı, Çamlıbel, Artova -To.*) (2) Anası ölüp de başka bir koyuna alıştırılan ya da elde beslenen kuzu. (DS: *Eğridir ve köyleri -Isp.; Yayla, Tefenni -Brd.; Kavakköy, Çivril, Kösten, Honaz -Dz.; Sürez, Bozdoğan -Ay.;*

Alaşehir -Mn.; -Çkr.; Kargı -Çr.; Çanılı, Ayaş -Ank.; Bezkes, Köyceğiz, Dont, Fethiye ve köyleri -Mğ.) (3) Önüne gelen koyunu emen kuzu. (DS: Sorgun -Yz.; Çanılı, Ayaş -Ank.; Ermenek ve köyleri -Kn.) (4) Alışkın, evcil (hayvan). (DS: Eşme ve çevresi -Uş.; -Kü.; -Gaz.; Pazarcık -Mr.; Aslanköy, Mersin, Mut ve köyleri -İç.)

► **geleni** (zool.) Tarla sincabı. (EATS/s.288) **geleni** Tarla faresi. (DS: Biga- Çkl.; Karkıncık, Artova, Turhal, Zile -To.; Erzin, Dört Yol -Hat.; Maksutlu, Şarkışla -Sv.; Sorgun -Yz.; Pınarbaşı, Erkilet, Kızılviran, İncesu, -Ky.; Bor -Nğ.; -Kn.; Mut ve köyleri -İç.)

► **gücüğen** (zool.) Köstebek. *Al ile arslan tutulur, güç ile gücüğen tutulmaz. (Atasözü) (EATS/s.324) gücüğen Kartal. (DS: Çarşamba -Sm.)*

► **ıblık** İğdiş edilmiş hayvan. (EATS/s.359) **ıblık** Enenmiş horoz. (DS: Bornova -İz.)

► **ime** Dağ keçisi. (EATS/s.382) **ime** Boynuzları düz, dik ve birbirine paralel davar ya da geyik. (DS: Kadirli -Ada.)

► **kulan** (zool.) Yaban eşiği. *Çü işitdi cühüd, eyitdi ana/ Kuş uçmaz, yügürmez kulan bu yana (Süheyl ü Nevbahâr) [Yahudi bunları duyunca ona dedi: Bu taraflarda kuş uçmaz, yaban eşiği koşmaz. (EATS/s.479) kulan* İki üç yaşında dişi tay, kısarak. (DS:-Brs.;-Kr.)

► **kuzkun** (zool.) Kuzgun. (EATS/s.485) **kuzkun** Büyük karınca. (DS: Eyüp -İst.)

► **lâçin** (Moğ.) (zool.) Şahin. *Süzülmüş bir şikâra iki şehbâz ol iki ebrû/ Şikâristan-ı hüsnün gözleridir iki lâçini (Hayâlî) [O iki kaşın bir avın üstüne süzölmüş iki doğan gibidir. O iki doğan, güzelliğinin avlağındaki iki doğandır.] (EATS/s.489) laçin (1) Kartal. (DS:-Kr.) (2) Atmaca. (DS: Karapapak köyleri, Selim, -Kr.) (3) Doğan. (DS:Merzifon -Ama.;Karapapak köyleri, Selim -Kr.)*

► **mısmıl** Besmele ile boğazlanmış hayvan. (EATS/s.497) **mısmıl (1)** Eti yenilebilen, murdar olmayan (hayvan için). (DS: Çığrı, Susurluk -Ba.; Güveççi, Aziziye, Dinar -Af.; Sertaç -Brd.; Ilıcaksu, Domaniç, -Kü.; Söğüt, Honaz -Dz.; Reşadiye -To.; Taşköprü, Peşman, Daday -Ks.; Sungurlu -Çr.; -Çkr.; İnaltı, Ayancık, Boyabat -Sn.; Eraslan, Suluca, Merzifon köyleri -Ama.; Sarıca, Gölköy -Or.; Piraziz -Gr.; Uluşiran, Şiran -Gm.; Nizip köyleri -Gaz.; Çöplü, Gürün -Sv.; Demirtaş, Kalecik -Ank.; İncesu -Ky.; Maden, Bor -Nğ.; Karaman -Kn.; Cıvanyaylağı, Ayvagediği, Mersin -İç.) (2) Hayvan ölüsü, leş: Kıranda bugün havran mısmılı gördüm. (DS: Söğüt, Honaz -Dz.)

► **olak** Kısarak. (EATS/s.536) **olak** Oğlak. (DS: Kaptanpaşa köyleri, Çayeli -Rz.; Hasanoğlan -Ank.)

► **sakar** Akıtmalı hayvan. (EATS/s.579) **sakar** Ağzı, gözü, burnu kara kuzu. (DS: Şebinkarahisar Gr.; Ağrakos, Suşehri -Sv.)

► **sürek** Öne katılıp sürölen hayvanlar. (EATS/s.623) **sürek (1)** Satmak için pazara götürölen hayvan sürüsü. (DS: Lâpseki, Kurşunlu -Çkr.; Merzifon -Ama.; Niksar, Karkıncık, Artova, Çilehane, Reşadiye -To.; Ünye -Or.; Nizip -Gaz.; Şarkışla ve çevresi -Sv.; Faraşlı, Kalecik -Ank.; Höketçe, Saimbeyli -Ada.) (2) Ak, gürbüz aygır. (DS: -Bo.) (3) İri, koşum öküzü. (DS: İğneciler, Mudurnu, Düzce -Bo.)

► **tavar** 1.Davar, dört ayaklı çiftlik hayvanı. *Tavar ü çârpâ cinsi kemâhî/ Sayılmaya sayıla mûr ü mâhî (Husrev ü Şîrin) [Karıncalar ile balıklar, davar ile dört ayaklı hayvanlar gibi sayılamaz.]* 2.Binek hayvanı. *Buyurdu kim konalar bir araya/ Ki dinlene tavar yola yaraya (Husrev ü Şîrin) (EATS/s.655) tavar (1) Koyun. (DS:-Çr.) (2) Koyun sürüsü. (DS:-To.)*

► **tosun** Haşarı tay.(EATS/s.673) **tosun** İki yaşında öküz. (DS: Kumdanlı, Yalvaç -Isp.; Kurna -Brd.; Güdül ve köyleri -Ank.)

► **turgay** (zool.) Çayır kuşu, ispinoz, toygar.(EATS/s.677) **turgay** Serçe. (DS:-İst.; Kemah -Ezc.)

► **tülek** Ava alıştırılmış avcı kuş. (EATS/s.685) **tülek (1)** Tüyü dökülmüş kuş ya da kümes hayvanları. (DS:Tokat -Es.;İskilip -Çr.;Havza -Sm.;Merzifon ve köyleri -Ama.;-Gr.; Küpesi -Ezc.;-Vn.;-Ml.;Kilis -Gaz.;-Mr.;Kangal -Sv.;Genezin, Avanos -Nş.) **(2)** Çok tüylü bir çeşit deve. (DS:İkipınar, Eskifoça -İz.; Bulgaristan göçmenleri -Ed.) **(3)** Genellikle bir yaşındaki keklik. (DS:Şaphane, Gediz -Kü.; Ermenek -Kn.) **(4)** Yavru keklik. (DS: -Uş.; Çal, -Dz.; Tosya -Ks.; Yalak -Kr.; Mut ve köyleri -İç.; -Ank.; -Mğ.) **(5)** Yaşlı, kart keklik. (DS: Eğridir ve köyleri, Sütçüler ve köyleri -Isp.;-Kü.;Önsen-Mr.;Bor -Nğ.; Bodrum, Ula, Fethiye -Mğ.) **(6)** Erkek keklik. (DS: Milas -Mğ.) **(7)** Yuvasını unutmayan, geri dönen kuş. (DS:-Ada.)

► **ulak** At. (EATS/s.692) **ulak (1)** Oğlak. (DS: Karaçay Aşireti, Başhöyük, Kadınhanı -Kn.) **(2)** Kışın balık topluluğu, kümesi. (DS: Kelkit -Gm.)

► **yalva** (zool.) Bildircin. (EATS/s.731) **yelve** Boz renkli, uzun gagalı, çulluğa benzer bir kuş. (DS: İlyaslar, Kırkağaç -Mn.; Lâpseki -Çkl.; Kandıra -Kc.; Boğaziçi -İst.; Bartın -Zn.; -Sm.; Seyitköyü -Gr.; Çıldır -Kr.; -Ezc.; Antakya -Hat.)

► **yava** (F.) Başiboş hayvan. (EATS/s.750) **yava (1)** Sürüden ayrılan hayvan. (DS: Beypazarı -Ank.) **(2)** Kaplumbağa. (DS: Marmaris -Mğ.)

► **yavsu** Bit yavrusu, böcek yavrusu, sürfe. (EATS/s.751) **yavsu** Kene. (DS: -Isp.; Pazarköy, Biga -Çkl.; Daday -Ks.; İskilip -Çr.; Hacılıyas, Koyulhisar, Şarkışla -Sv.; Ayaş -Ank.; -Nğ.; Güzelsu, Akseki -Ant.)

2.3. Türkiye Türkçesi Ağzlarında Hayvan Adı Dışında Farklı Bir Kelime Olarak Kullanılanlar

► **ağırmak** Safkan at.(EATS/s.20) **ağırmak (1)** Bağırmak, sesli sesli ağlamak. (DS: Danışman, Fatsa -Or.) **ağırmak (2)** Ağrırmak. (DS: Kocabey, Şavşat -Ar.)

► **alaça** İğdiş edilmiş at. (EATS/s.33) **alaça (1)** Ucuz ve kötü bir çeşit basma. (DS: Hirka, Tavas -Dz.)

(2) Yarı olmuş üzüm. (DS: Çulhan, Bozdoğan -Ay.) **(3)** Yazın bol yağmurlardan sonra ekinleri ve ağaç yapraklarını sarartan yakıcı güneşli durgun hava. (DS: Bayramiç -Çkl.; Solaklar -Kc.)

► **alakuş** (zool.) Tavus kuşu. (EATS/s.33) **alakuş (1)** Yaygaracı, palavracı. (DS: Karahallı -Uş.; -İç.) **(2)** Başörtüsü. (DS: Çerkeş -Çkr.)

► **alara** (zool.) Bir tür güvercin.(EATS/s.33) **alara** Bir çeşit kilim, çul. (DS: Yakabağ, Fethiye -Mğ.)

► **angız** Yağız (at). (EATS/s.44) **angız** Ağacın toprağa değen dip kısmı. (DS: İleydağı, Uluborlu -Isp.)

► **anız** Yağız at. (EATS/s.45) **anız/ aңыз** (1) Ekini biçildikten sonra sürülmeden boş kalan tarla: Koyunları anızda otlat. (DS: Sarayköy köyleri, Bulkaz, İğdir, Çivril, Çömleksaz -Dz.; Bergama, Çapak, Torbalı, Kuşadası -İz.; Akhisar, Turgutlu, Alaşehir, Karaağaçlı, Selimşahlar -Mn.; Susurluk, Minnetler, İvrindi -Ba.; Gelibolu, Ayvacık, Bergaz, Ezine -Çkl.; Devecikonağı, Mustafakemalpaşa, İnegöl -Brs.; İğneciler, Mudurnu, Düzce, Mengen, -Bo.; Akyazı çevresi, -Sk.; Devrekâni, İnebolu köyleri -Ks.; Genek -Çkr.; -Çr.; Ayancık -Sn.; Merzifon ve köyleri, Moramul -Ama.; Karakuş bucağı köyleri, Ünye -Or.; Karakız, Sorgun, -Yz. köyleri; Çanullı, Güdül, Ayaş, Nallıhan, Beypazarı, -Ank.; -Krş.; Aşar aşireti, Pınarbaşı -Ky.; Mucur köyleri, Hacıbektaş -Nş.; Aksaray -Nğ.; Ereğli, Ermenek, Kireli, Beyşehir, Hatip -Kn.; -Ada. çevresi; Yerkesik çevresi, Ula -Mğ.; İpsala, Avarız -Ed.; Hediye -Krk.; Akpınar, Saray -Tk.) (2) Ürün kaldırıldıktan sonra ekilmeyerek nadasa bırakılan tarla. (DS: Acıpayam -Dz.; Reşadiye -To.; Ağaeli, Kalecik, Beypazarı, Bağviran, Kızılcahamam -Ank.) (3) Nadas edilmeden ekilen tarla. (DS: Bolvadin -Af.; -Dz.; Çumra -Kn.) (4) Tarla kenarlarında sınır yerine geçen hendek veya set şeklindeki tümsekler. (DS: -Brd.; Beypazarı -Ank.) (5) Ekin biçildiği zamanki sebze mevsimi: Bahçenin yarısına vakit avarı, yarısına da aңыз avarı yapacağız. (DS: Ermenek -Kn.) (6) Sonbaharda tarla bozumu, hasat zamanı. (DS: -Mğ.) (7) İnekler yavruladıktan sonra, üç gün içinde sağılan koyu süt, aңыз. (DS: Dalıca, Nazilli -Ay.; Yerkesik çevresi, Ula -Mğ.) (8) Aksi ve inatçı kimse. (DS: Eğridir köyleri, -Isp. Köyleri)

► **apalak** Tüyleri yeterince çıkmamış yavru kuş. (EATS/s.49) **apalak** (1) Tombul, gürbüz, sevimli. (DS: -Brd.; Bereketli, Tavas -Dz.; Akhisar -Mn.; Cumayanı -Zn.; Giremez, Araç, -Ks.; Zile, -To. ve köyleri; Kuzköy, Karakuş bucağı köyleri, Ünye -Or.; Beşikdüzü, Vakfıkebir -Tr.; Arapkir -Ml.; Kilis, -Gaz.; Varyanlı, Bertiz, -Mr.; Zara, Karaözü, Çepni, Gemerek, Kaşkøy, Tekerahma, Gürün, -Sv.; Çayırılı, Yaraşlı, Haymana -Ank.; Bünyan -Ky.; İlgin -Kn.; Bahçe, Akyar, Osmaniye -Ada.; Namrun, Tarsus -İç.) (2) İri, tombul yüzlü, ablak. (DS: Karakøy, Düzce -Bo.; Kuzköy, Karakuş bucağı köyleri, Ünye -Or.; Telin, Gürün -Sv.) (3) Yeni emeklemeye başlamış çocuk. (DS: Namrun, Tarsus -İç.) (4) Çiğdem çiçeği. (DS: Kervansaray, Zile -To.) (5) Kuvvetli, gür fidan. (DS: -Mr.) (6) Biraz yükselmiş ekin. (DS: Zencidere -Ky.)

► **ayrık** Yaban geyiği.(EATS/s.76) **ayrık** Yol kavşağı, iki yolun ayrıldığı yer. (DS: Zara -Sv.)

► **bednus** (Yun.) (zool.) Horoz. (EATS/s.106) **bednus** Tepsi, büyük sahan. (DS: Taşburun, İğdir -Kr.)

► **beg** Kuş avında kullanılan kuş. (EATS/s.106) **beg** (1) Beş taş oyununda dokunulmaması gereken taş. (DS: Ersis, Yusufeli -Ar.) (2) Gülle oyununda en arkada oturan ve ilk oynayacak olan oyuncu. (DS: Kerkük)

► **bey** Tuzağa yem olarak konulan kuş.(EATS/s.115) **bey** (1) Aşık oyununda, aşığın çukur tarafı. (DS: -Ks.) (2) Mide dolgunluğu. (DS:-Kn.) (3) Çerkez ağası, paşa. (DS: Korkmaz, Aşşin, Göksun -Mr.) (4) Kırmızı mısır. (DS:-Rz.)

► **çağa** (Moğ.) Yeni doğmuş kuş yavrusu. (EATS/s.165) **çağa** Bebek, çocuk. (DS: Emirdağ, -Af.; Senirkent ve köyleri -Isp.; -Ay.; Geyve -Sk.; Çekirge -Brs.; -İst.; -Çr.; -Ks.; -Sm.; Merzifon ve köyleri, -Ama.; Tekke, Erbaa, Taşova, Zile -To.; Ünye -Or.; -Tr.; -Kr.; Çit, Kemaliye -Ezc.; Harput, Ağın -El.; Aşudu, Darende -Ml.; -Ur.; Büyükkızılhisar -Gaz.; -Mr.; Palha, Divriği, Gürün köyleri -Sv.; -Ank.; -Ky.; Ereğli, Beyşehir -Kn.; -Ada.; Gence, Azerbaycan)

► **çakal** Boynu al lekeli at. (EATS/s.166) **çakal** (1) Titiz, huysuz. (DS: Bademli, Dinar, Bolvadin -Af.; Salda, Yeşilova, Karamanlı, Tefenni -Brd.; Sarayköy, Çal ve köyleri, Çıtak, Çivril -Dz.; Bozdoğan -Ay.; Susurluk -Ba.; Kargı -Ks.; Kurşunlu -Çkr.; Boyabat -Sn.; -Çr.; Zile -To.; -Or.; Kelkit -Gm.; Taşoluk, Göksun -Mr.; Mucur -Krş.; Bahçeli, Bor -Nğ.; Fethiye -Mğ.; Çavuşköy, Babaeski -Krk.) (2) Hırsız, yankesici. (DS: Yalvaç, Senirkent -Isp.; Acıpayam -Dz.; Tepeköy, Torbalı -İz.; Marmaris -Mğ.) (3) İpsiz, serseri. (DS: Düzce -Bo.; -Ama.) (4) Açık göz, kurnaz. (DS: -Brd.; Dalıca, Nazilli -Ay.; Fili, Biga -Çkl.; Kandıra -Kc.; İnebolu -Ks.; Humhal, Yusufeli -Ar.) (5) İş bilmeyen, acemi, toy. (DS: Turhal, Zile -To.; Ermenek -Kn.) (6) Geveze. (DS: -Kü.; Dudu -Bo.) (7) Cimri. (DS: Körküler, Yalvaç -Isp.; Abaz, Tavas -Dz.) (8) Mavi gözlü sarışın (kimse). (DS: Posof, Ardahan -Kr.) (9) Toprak kap. (DS: -Brs.)

► **çetik** (zool.) Kedi. (EATS/s.176) **çetik** (1) Mes, yünden örülmüş terlik. (DS: Çeşme -İz.; Susurluk, Yeniköy -Ba.; Karacabey, Mustafa Kemal Paşa -Brs.; -Kü.; Düzce -Bo.; Gerze -Sn.; Bafra -Sm.; Merzifon -Ama.; Zile -To.; -Ml.; -Kn.; -Ed.; Lüleburgaz, Çavuşköy, Babaeski -Krk.; Çerkezköy, Saray -Tk.) (2) Çarık: Çetiklerini eyi bağla. (DS: Rahmanlar, Tire -İz.) (3) Çocuk ayakkabısı. (DS: Havza -Sm.) (4) Ekilmeyen toprak. (DS: Kumluca, Finike -Ant.)

► **daylak** (Moğ.) Başiboş deve veya at. (EATS/s.194) **daylak** (1) Sakalı, bıyığı çıkmamış delikanlı. (DS: -Nğ.) (2) İnce, uzun boylu (kimse). (DS: İshaklı, Bolvadin -Af.; İlyas, Keçiborlu, Körküler, Yalvaç -Isp.; Perşembe -Or.; Zevker, Refahiye -Ezc.; Darende -Ml.; Bozhüyük, Göksun -Mr.; Reyhanlı ve Amik ovası Türkmenleri, Reyhanlı -Hat.; Çepni, Gemerek, Tutmaç, Ortaköy, Şarkışla -Sv.) (3) Çıplak, sivri. (DS: Körküler, Sücüllü, Yalvaç -Isp.; -To.; -Gaz.) (4) Baldırı, bacağı açık (kimse) : Daylak daylak dolaşma. (DS: Çayır, Zile -To.; İznabol, Ermenek -Kn.) (5) Gelişigüzel büyümüş ve terbiyesiz kalmış, başiboş kimse. (DS: Çerçin -Brd.; Çarşamba -Sm.; Cinis, Aşkale -Ezm.; Zara, İğdeli, Gemerek -Sv.; -Nş.; Ermenek -Kn.)

► **dib** (A.) [*<dubb*] (zool.) Ayı. (EATS/s.211) **dib** (1) Son, sonuç: Dibsiz iş. (DS: Zile -To.) (2) Taban, alt. (DS: Refahiye ve çevresi -Ezc.; Antakya köyleri -Hat.; Sarıhamzalı, Sorgun -Yz.; Kavak, Yıldızeli -Sv.; Çanilli, Ayaş -Ank.) (3) Kıç, makat. (DS: Bor -Nğ.) (4) Bekâret, kızlık zarı. (DS: Sarıhamzalı, Sorgun -Yz.; Kerkük) (4) Şeker pancarı. (DS: -Vn.; Hozat -Tn.; Kavak, Yıldızeli -Sv.)

► **ekdi** Alıştırılmış, eğitilmiş (avcı kuş). (EATS/s.256) **ekdi** (1) Yetim çocuk. (DS: Taşköprü -Ks.) (2) Yanaşma, piç, öksüz. (DS: Mudurnu -Bo.) (3) Anası başka bir kocaya gidince babasının evinde kalan çocuk. (DS: -Çkr.) (4) Serseri, başiboş. (DS: Senirkent -Isp.) (5) İkiyüzlü, yüze gülcü. (DS: -Nğ.) (6) Kurnaz, açık göz (insan). (DS: Yazıgınlık, Budak, Acıöz, Mucur -Krş.) (7) Asalak, başkalarının sırtından geçinen. (DS: Kumdanlı, Yalvaç -Isp.; Bulkaz, Çivril, Yukarıseyit, Çal, Honaz -Dz.; Tepeköy, Torbalı -İz.; İskilip -Çr.) (8) Arsız, yüzsüz, görgsüz. (DS: Ovacık, Tavas -Dz.; Birgi, Ödemiş -İz.; Yeniköy -Ba.; -Es. ve köyleri; Bizmişen -El.; Çamova, Divriği, Gürün -Sv.) (9) Hizmetçi. (DS: Boyabat -Sn.)

► **gözen** (zool.) Kertenkele. (EATS/s.318) **gözen** (1) Başkasının ilgisini çeken, gösterişli kimse. (DS: Çay, Bolvadin -Af.; Silifke -İç.) (2) Sulak yer. (DS: Faktekinciliği, Pınarbaşı -Ky.) (3) Kiler. (DS: Çilehane, Reşadiye -To.) (4) Pınar: Bugün gözen ayıkladık. (DS: Uçhisar, Ürgüp -Nş.)

► **horûs** (F.) Horoz. *Horûs ölse ohtsuz ne olur işi?/Revâdur şoloh dem kesilmek başı (Süheyl ü Nevbahâr)[Vakitsiz öten horoza ne yapılır? O anda başının kesilmesi gerekir.]* (EATS/s. 354) **horus** Kapı zembereğinin mandalı, horoz. (DS: -Ml.; Köşker -Krş.)

► **ıblık** İğdiş edilmiş hayvan. (EATS/s.359) **ıblık** (1) Erkekliği olmayan, hadım. (DS: Kumbağ -Tk.) (2) Şişman, semiz. (DS: Bandırma -Ba.; -Brs.; Deliktaş, Kangal -Sv.) (3) Çok tuzlu: Yemek çok ıblık olmuş. (DS: Harput -El.)

► **ılkı** Yılkı, at sürüsü. (EATS/s.361) **ılkı** Keçi ve koyun çobanı. (DS: Balkanda, Beyşehir -Kn.)

► **ime** Dağ keçisi.(EATS/s.382) **ime** (1) Çukur ve kuytu yer. (DS: Kadıköy, Buldan -Dz.) (2) Karınca yuvası. (DS: Korucu, Mihaliççık -Es.) (3) Asma ya da fidan dikmek için açılan çukur. (DS: Buldan -Dz.) (4) Dik. (DS: Bozhüyük, Göksun -Mr.)

► **kepelek** (zool.) Kelebek. (EATS/s.443) **kepelek** Davarlarda olan kelebek hastalığı. (DS: Taşova, Merzifon -Ama.;Kuzköy,Ünye,Salman,Akkuş-Or.; Nefsiköseli, Görele -Gr.; -Tr.; Hacıilyas, Koyulhisar -Sv.; Üçem, Bala -Ank.)

► **kiçi** (zool.) Keçi. (EATS/s.457) **kiçi** Küçük, ufak. (DS:-İz.;İnebolu -Brs.;-Tr.;-Ank.)

► **koçak** (zool.) Koç. (EATS/s.464) **koçak** (1) Kabadayı, yiğit, yürekli. (DS: Bergama, Bornova -İz.; Tokat -Es.; -İst.; -Zn.; -Ks.; Alaca -Çr.; Çayköy, Gümüşhacıköy -Ama.; -To. ilçe ve köyleri; Bayadı -Or.; Çandarlı, Yavuz, Çayağzı, Şavşat, Zeytinlik -Ar.; -Kr.; -Ezm.; Beşik -Ağ.; -Vn.; Basak, Hekimhan -Ml.; Çelik, Besni -Adı.; -Gaz.; İpsile, Hafik -Sv.; Ravlı, Çubuk -Ank.; Genezin, Avanos -Nş.; -Ky.; Bor -Nğ.; Ermenek -Kn.; Araplar -Ada.; -İç.; Akseki -Ant.) (2) Eli açık, cömert. (DS: Tokat -Es.; -İst.; Türkler -Çr.; Çayköy, Gümüşhacıköy -Ama.; -To. ilçe ve köyleri; Bağlıca, Akarsu, Ardanuç -Ar.; -Dy.; Çelik, Besni -Adı.; -Ur.; -Gaz.; Pazar, Kızılcahamam -Ank.; Genezin, Avanos -Nş.; Hamurcu, İncesu -Ky.; Kurugöl -Mş.; Bor -Nğ.; Karkın, Çumra, Ermenek -Kn.; -Ada. ve köyleri; Mut, Çapar -İç.) (3) İşbilen, becerikli. (DS: -Bo.; İskilip -Çr.) (4) Yüce gönüllü. (DS: -Ky.; -İç.; ve köyleri) (5) Konuksever. (DS: Mangırlar, Mudurnu -Bo.; Belenkeşli, Mersin -İç.) (6) Gösterişçi, cakalı. (DS: Kazmasökü -Sn.; Merzifon -Ama.) (7) Esirgemez. (DS: -Ada.) (8) Yün ipliği çilesi. (DS: Bağlıllı, Gelendost -Isp.)

► **körük** Boynuzsuz öküz.(EATS/s.475) **körük** Fayton. (DS: Kepez -Ky.)

► **kurbağı** (zool.) Kurbağa. (EATS/s.481) **kurbağı** İçinden su geçen künk ve suyollarını temizlemek için tel ucuna takılan paçavra. (DS: Bilecik -Kn.)

► **mısmıl** Besmele ile boğazlanmış hayvan. (EATS/s.497) **mısmıl** (1) Uysal. (DS: Susurluk -Ba.) (2) İyi: Çocuğum çok mısmıl. (DS: Pazarcık, Bozüyük -Bil.; Kavak, Seymen, Silivri -İst.) (3) Kendi kabuğuna çekilmiş, el içine karışmayan (kimse). (DS: Hadım, Çal -Dz.) (4) Temiz iş yapan (kimse). (DS: Diphacı, Merzifon -Ama.) (5) Büsbütün, tümüyle. (DS: Akçaşar, Çetince, Yalvaç, Eğridir -Isp.; -Kn.) (6) Adamakıllı, tam, eksiksiz (yapılan iş için). (DS: Pazarönü -Isp.; Dodurga,

Bozüyük -Bil.; -Ama.; Kuzucular, Dörtyol -Hat.; Suşehri -Sv.; Hisarcık, Zencidere -Ky.; Bor -Nğ.; -Kn.; Cebelibereket -Ada.; Lüleburgaz -Krk.) (7) Daha çok: Mısmıl fena oldu. (DS: Kelekçi, Acıpayam -Dz.) (8) Az. (DS: Ereğli -Kn.) (9) Temiz, derli toplu. (DS: -İz.; Örencik, Tahtacı -Ba.; İpkaiye, Biga, Lâpseki -Çkl.; Bayındır, Çerkeş -Çkr.; Balaban -Adı.; -Sv.; Sorkun, Beypazarı -Ank.; -Kn.; -Ada.; Dont, Fethiye -Mğ.; Şumnu, Bulgaristan) (10) Pis. (DS: -Kn.) (11) İyi, güzel, sağlam. (DS: -Isp.; Buca -İz.; Karaoğlan, Mustafakemalpaşa -Brs.; Kurşunlu, Gölpaazarı -Bil.; İsmetpaşa -Es.; Mecidiye, İzmit -Kc.; Taşkılla -İst.; Gökköy, Heris, Artova -To.; -Nğ.; Durak -Ada.; Ayvagediği, Mersin, Namrun, Tarsus -İç.; Lüleburgaz -Krk.; Kumbağı, Saray -Tk.; Lefkoşe -Kıbrıs) (12) Düzgün, düzenli. (DS: Vekse -Ky.) (13) Uygun. (DS: -Ama.; -To.) (14) Her zaman. (DS: Gündürle -Isp.; -Es.) (15) İsteğe uygun. (DS: Bor -Nğ.; Çorlu -Tk.) (15) Örf ve inanca uygun davranışlar. (DS: Mut köyleri -İç.) (16) Benzeri, tıpkısı. (DS: -Tk.) (17) Toptan (satış, alış için). (DS: Eğridir -Isp.)

► **otak** Büyük sürü. (EATS/s.543) **otak** (1) Konak, apartman. (DS: Papaklar, Osmaniye -Ada.) (2) Oda. (DS: Eğridir -Isp.; -Kr.) (3) Çadır. (DS: Karacaahmet -Af.; -Gaz.; -Kn.)

► **sağıl** Sığır sürüsü, inek sürüsü. (EATS/s.577) **sağıl** Buğdayın üstündeki kapçık. (DS: Gelibolu -Çkl.)

► **sakar** Akıtmalı hayvan. (EATS/s.579) **sakar** (1) İnce söğüt dallarından örülmüş büyük saman sepeti. (DS: Erciş -Vn.; Ahlat -Bt.) (2) Şeker. (DS: Kıbrısçık -Ank.)

► **süglün** (zool.) Sülün. (EATS/s.621) **süglün** İnce, uzun ve düzgün olan. (DS: Mecitözü -Çr.)

► **sürek** Öne katılıp sürülen hayvanlar. (EATS/s.623) **sürek** (1) Tavını bulmuş toprak. (DS: Mudanya ve köyleri -Brs.; -Gaz.) (2) Çiftle tarla ya da bahçe sürme işlemi. (DS: Antakya ve köyleri -Hat.) (3) İsilik: Çocuk sürek olmuş. (DS: -Dz.) (4) Erek, amaç. (DS: Niksar -To.) (5) Eda, naz. (DS: Çal -Dz.) (6) Ateş küreği. (DS: Sarıyer -İst.) (7) Soy sop: Süreğimizde hırsız yok. (DS: Akpınar -Or.)

► **tonuz** (zool.) Domuz. *Işk anı çün bir deve gibi yider/ Yazılarda yârıçun tonuz güden (Gülşehri) [Aşk onu bir deve güder gibi sürükler. Sevgilisi için kırda bayırda domuz güder.] (EATS/s.671) tonuz* Ağustos. (DS: -Ml.)

► **tutu** (A.) [*tûti*] Papağan. (zool.) *Kim benim bir tutuçuğum vardurur/ Kim bana key munis ü gamhârdurur (Gülşehri) [Benim bir papağancığım var. Benim can dostum, dert ortağımıdır.] (EATS/s.683) tutu* (1) Bir borcun ödeneceğine inanca olarak, ödediğinde geri alınmak üzere, borçlunun alacaklıya verdiği değerli şey, rehin. (DS: -Isp.; Akçaköy, Acıpayam -Dz.; Orhanlı, Seferihisar, Bergama -İz.; Salihli -Mn.; -Ba. ve çevresi; -Kü.; Geyve -Sk.; Niksar -To.; Halfeti, Birecik -Ur.; -Mş.; Azaplı, Kadırlı, Bahçe -Ada.; İbribey, Malkara -Tk.) (2) Nişanlılara tarafların gönderdiği armağan: Kıymetli tutular geldi. (DS: Eğridir ve köyleri -Isp.; Kurşunlu -Çkr.; -Ama.; Elmadağ, Keskin -Ank.; Avanos -Nş.; -Nğ.) (3) Çevre, mendil. (DS: Domaniç -Kü.; Mut ve köyleri -İç.) (4) Belirti, im, iz: Şu mendili tutu olarak eve götür de sana bastonumu versinler. (DS: Yılanlı, Eğridir -Isp.; Kemer, Salihli -Mn.; Kaş -Ant.) (5) Evliliği belirten nişan. (DS: Eğridir ve köyleri -Isp.; Avanos -Nş.) (6) El ele tutuşarak oynanan bir halk oyunu, halay. (DS: Babik, Pütürge -Ml.) (7) Teyze. (DS: Bornova -İz.)

► **tülek** Ava alıştırılmış avcı kuş. (EATS/s.685) **tülek (1)** Kurnaz açık göz, düzensiz. (DS: Bayat, Emirdağ -Af.; Eğridir ve köyleri, Sütçüler ve köyleri, -Isp.; -Brd.; Çal -Dz.; Kumarlar, Bayramiç -Çkl.; Sungurlu -Çr.; Turhal -To.; Doğubayazıt -Ağ.; Başak, Hekimhan -Ml.; -Ur.; Lohan -Gaz.; Çardak, Göksun, Afşin, Elbistan -Mr. ve köyleri; Antakya ve köyleri -Hat.; Gürün, -Sv.; -Yz.; Üçem, Bala -Ank.; İncesu, Pınarbaşı ve çevresi -Ky.; Bahçeli, Bor -Nğ.; Ermenek, Beyşehir -Kn.; Kuzgun, Kozan, Karaisalı, -Ada.; Mut ve köyleri, Silifke, -İç.; Apturrahmanlar, Serik -Ant.; -Mğ.; Malkara -Tk.; -Kıbrıs) (2) Saygın (kimse). (DS: Karabüzey, Araç -Ks.) (3) Alınan, kuşku. (DS: Şarkikaraağaç -Isp.) (4) Korkak. (DS: Bağlıca, Ardanuç -Ar.; -Kr.; Silvan -Dy.; İbrala, Karaman -Kn.; -Ada.) (5) Kül süpürmeye yarayan tavuk, ördek vb. kuşkanadı. (DS: Hasanoğlan -Ank.) (6) Kanatlı hayvanların kanat ve kuyruk tüyleri. (DS: Taşköprü -Ks.) (7) Evlenmemiş, yaşlı kız. (DS: Yaka, Datça -Mğ.) (8) Efe. (DS: -Kü.) (9) Bakkalların kâğıttan yaptıkları külah. (DS: Fili, Biga -Çkl.) (10) Çok genç, delikanlı. (DS: -Ant.)

► **ulak** At. (EATS/s.692) **ulak (1)** Her zaman el altında bulunan kişi, yardımcı. (DS: Yukarı Seyit, Çal -Dz.; -İz. ilçe ve köyleri; Alaşehir -Mn.; Mudanya -Brs.; Taşköprü -Ks.; Kurşunlu -Çkr.; Merzifon -Ama.; Çemişgezek -Tn.; -Nğ.; Karaman -Kn.) (2) Postacı, haberci. (DS: Tavas -Dz.; -Mn.; -Bo.; Diphani, Merzifon, -Ama. ve köyleri; Çemişgezek -Tn.; -Nğ.; Karaman -Kn.; -Mğ.; Manika, Saray -Tk.) (3) Tren. (DS: -İst.; Bulgaristan) (4) Ek, yama. (DS: Eğridir -Isp.; Çerçin -Brd.; -Mn. ve köyleri; -Kü.; Seyitgazi, Tokat -Es.; Basak, Hekimhan -Ml.; -Ur.; -Gaz.; Bozhüyük, Afşin ve köyleri -Mr.; -Hat.; -Ank.; Afşar köyleri, Pınarbaşı -Ky.; -Sv. ve köyleri; Bahçeli, Bor -Nğ.; -Kn.) (5) Saça takılan ek saç ya da bağ. (DS: Darıveren, Acıpayam -Dz.; -Çkr.; -Ezm.; Pertek, -Tn.; Bor -Nğ.) (6) Kadın saç beliklerinden her biri. (DS: -Ezm.) (7) İp, bağ. (DS: Vazıldan, Divriği -Sv.) (8) Ekli, parçalı, yamalı. (DS: Kurşunlu -Çkr.) (9) Güçlü, iriyarı adam. (DS: Buluklu -İç.) (10) Öğrenci. (DS: Karaman -Kn.) (11) Aşılı ağaç. (DS: Buluklu, Çiftepınar, Yanpar, Tarsus -İç.) (12) Sayı: Bu sürünün ulağı ne kadar? (DS: Reşadiye -Mğ.) (13) Amaç. (DS: -Kn.; Bağyaka, Finike -Ant.)

► **yapalak** (zool.) Büyük bir cins baykuş. (EATS/s.736) **yapalak** Kısa boy. (DS: -Yz.; Bor -Nğ.)

► **yava** (F.) Başiboş hayvan. (EATS/s.750) **yava (1)** Peltek, kekeme. (DS: Akçaköy, Acıpayam -Dz.; Erdemli, Mut ve köyleri -İç.; Karaçulha, Fethiye, Milas -Mğ.) (2) Geveze. (DS: Namrun, Tarsus -İç.) (3) Yitik. (DS: Lelekler, Ilgın -Kn.) (4) İşsiz. (DS: Kafkas Türkleri) (5) Dışardan gelip bir yere yerleşen. (DS: Şihli -Ada.)

Kısaltmalar

<i>EATS Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü</i>	Ant. (Antalya)	Çkl. (Çanakkale)
<i>DS Derleme Sözlüğü</i>	Ar. (Artvin)	Çkr. (Çankırı)
A. (Arapça)	Ay. (Aydın)	Çr. (Çorum)
Ada. (Adana)	Ba. (Balıkesir)	Dz. (Denizli)
Adi. (Adıyaman)	Bil. (Bilecik)	Dy. (Diyarbakır)
Af. (Afyonkarahisar)	Bn. (Bingöl)	Ed. (Edirne)
Ağ. (Ağrı)	Bt. (Bitlis)	El. (Elazığ)
Ama. (Amasya)	Bo. (Bolu)	Erm. (Ermenice)
Ank. (Ankara)	Brd. (Burdur)	Ezc. (Erzincan)
	Brs. (Bursa)	Ezm. (Erzurum)

Es. (Eskişehir)	Krş. (Kırşehir)	Sk. (Sakarya)
F. (Farsça)	Kc. (Kocaeli)	Sm. (Samsun)
Gaz. (Gaziantep)	Kn. (Konya)	Sr. (Siirt)
Gr. (Giresun)	Kü. (Kütahya)	Sn. (Sinop)
Gm. (Gümüşhane)	ML. (Malatya)	Sv. (Sivas)
Hak. (Hakkâri)	Mn. (Manisa)	Tk. (Tekirdağ)
Hat. (Hatay)	Mr. (Maraş)	To. (Tokat)
Isp. (Isparta)	Md. (Mardin)	Tr. (Trabzon)
İç. (İçel)	Mğ. (Muğla)	Tn. (Tunceli)
İst. (İstanbul)	Moğ. (Moğolca)	Ur. (Urfa)
İta. (İtalyanca)	Mş. (Muş)	Uş. (Uşak)
İz. (İzmir)	Nş. (Nevşehir)	Vn. (Van)
Kr. (Kars)	Nğ. (Niğde)	Yun. (Yunanca)
Ks. (Kastamonu)	Or. (Ordu)	Yz. (Yozgat)
Ky. (Kayseri)	Rz. (Rize)	Zn. (Zonguldak)
Krk. (Kırklareli)	s. Sayfa	

SONUÇ

Eski Oğuz Türkçesi Dönemi'nde kullanılan hayvan adlarıyla ilgili olarak yapılan bu çalışmadan hareketle aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1.Çalışma sonucunda 368 hayvan adı tespit edilmiştir. Bu hayvanlar cins (tür) bakımından sınıflandırıldığında; kuşlar, binek ve yük hayvanları, büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar, balıklar ve suda yaşayan diğer hayvanlar, kümes hayvanları, yaban hayvanları, sürüngenler, sinek/böcek/haşerat, ev hayvanları ve diğerleri olmak üzere 10 ayrı kategoriye ayrılmıştır. Kuşlar, binek ve yük hayvanları, büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar, yaban hayvanları ve sinek/böcek/haşeratla ilgili kelime sayısında diğer kategorilere bakarak daha zengin bir kullanım göze çarpmaktadır.

2.Bu hayvan adlarının salt Türkçe kelimelerden ibaret olmadığı görülmektedir. Kelimelerin 11'i Farsça [*arvana* (F.) *cift* (F.) [*<cofti*] *gürk* (F.) [*<gorg*] *horûs* (F.) *kebg* (F.) *kedi* (F.) [*ked+i*] *kerkez* (F.) *kömüş* (F.) [*<gâv-i mîş*] *maya* (F.) *surnaba* (F.) [*surnâ+pâ*] *yava* (F.)] 7'si Arapça [*bahri* (A.) *çamış* (A.) *dib* (A.) [*<dubb*] *durrac* (A.) *dürrâc* (A.) *kumrı* (A.) *tutu* (A.) [*<tûtî*]] 7'si Moğolca [*alaşa* (Moğ.) *çağa* (Moğ.) *daylak* (Moğ.) *lâcîn* (Moğ.) *maral* (Moğ.) *pertenk* (Moğ.) *selkun* (Moğ.)] 4'ü Yunanca [*bedinus* (Yun.) *bednus* (Yun.) *bidnus* (Yun.) *isketi* (Yun.)] 1'i Ermenice [*kertiş* (Erm.)] 1'i de Arapça-Farsça [*kaytaban* (A.-F.)] kelimedir.

3. Türkiye Türkçesi ağızlarına ulaşan hayvan adlarının toplam sayısı 171'dir.

4. Türkiye Türkçesi ağızlarında hâlen aynı anlamda kullanılan bitki adlarının sayısı 101'dir. Bunların 4'ü Farsça [*arvana* (F.) *kerkez* (F.) *kömüş* (F.) [*<gâv-i mîş*] *maya* (F.)] 2'si Moğolca [*alaşa* (Moğ.) *maral* (Moğ.)] 1'i Arapça [*çamış* (A.)] 1'i Yunanca [*isketi* (Yun.)] 1'i de Ermenicedir. [*kertiş* (Erm.)]

5. Türkiye Türkçesi ağızlarında farklı bir hayvan adı olarak kullanılan kelimelerin sayısı ise 31'dir. Bunların 2'si Moğolca [*daylak (Moğ.) lâçîn (Moğ.)*] 1'i Farsça [*yava (F.)*] 1'i de Arapçadır. [*dib (A.) [<dubb]*]

6. Türkiye Türkçesi ağızlarında hayvan adı dışında farklı bir kelime olarak kullanılan kelimelerin sayısı 39'dur. Bunların 2'si Farsça [*horûs (F.) yava (F.)*] 2'si Arapça [*dib (A.) [<dubb]*] *tutu (A.) [<tûti]*] 2'si Moğolca [*çağa (Moğ.) daylak (Moğ.)*] 1'i de Yunancadır. [*bednus (Yun.)*]

Yapılan bu çalışmayla hem Türkçenin çok önemli bir dönemi olan Eski Oğuz Türkçesi döneminde kullanılan hayvan adları ortaya çıkarılmış hem de bu dönem Türkçesi'nde kullanılan bitki adlarının Türkiye Türkçesi ağızlarındaki durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak Türkiye Türkçesi ağızlarında Eski Oğuz Türkçesi döneminde kullanılan hayvan adlarının aynı şekilde kullanımının hâlen oldukça yoğun olduğu söylenebilir. Yine bu kelimelerin farklı bir hayvan adı olarak ve farklı bir kelime olarak kullanımları da mevcuttur. Eski Türk ekonomisi, hayvancılığa yani besiciliğe dayanıyordu. At ve koyun, bu ekonominin iki temel unsuruydu. Her iki hayvan da sürüler halinde beslenmekteydi. Besicilik, hayvanların etinden çok, sütünden faydalanmak için yapılmaktaydı. Ayrıca, at sürüsü, sahibine itibar, koyun sürüsü de maddî güç sağlamaktaydı. Daha doğrusu, eski Türklerde zenginliğin ve maddî gücün ölçüsü, at ve koyun sürüsü idi. Bu sebeple Eski Oğuz Türkçesi döneminde kullanılan hayvan adlarının daha çok binek ve yük hayvanları, büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar etrafında yoğunlaşması doğal bir sonuç olarak görülebilir. Yine Türklerin yaşadığı coğrafyanın yabani hayvanlar veya av hayvanları bakımından zenginliği, bu kelimelerdeki çeşitliliğini beraberinde getiren bir etken olarak düşünülebilir. Türkçedeki söz varlığının yüzyıllar boyu süren devamlılığı, dilimizin bilhassa Anadolu ağızlarında hemen hemen aynı şekilde yaşaması önemli bir olgudur. Dolayısıyla günümüz Anadolu ağızlarının Türkçenin her dönemiyle ilgili verileri belli bir ölçüde üzerinde taşıması ağız çalışmalarının önemini de göstermektedir. Bu sebeple çalışmamızın kültür dünyamıza önemli bir katkı sunacağı muhakkaktır.

Kaynaklar

Aksan, Doğan (1996). *Türkçenin Sözcük Varlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.

Aksan, Doğan (1997). *Anlambilim*. Ankara: Engin Yayınları.

Aksan, Doğan (1999). *Türkçenin Gücü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Aksan, Doğan (2000). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.

Atabay, Neşe vd. (2003). *Sözcük Türleri*. 2. bs. İstanbul.

Aydoğanlar, Erman (2012). "İrk Bitig'de hayvan adları ve hayvanlarla ilişkili kavramlar". *IJSES Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*. 2 (1), 27-30.

Bozkaplan, Şerif Ali (2007). "Kutadgu Bilig'deki Hayvan Adları Üzerine Bir İnceleme". *Turkish Studies*, 2 (4), 1110-1118.

Devellioğlu, Ferit (1995). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

- Doğan, Levent (2002). “Türk Kültüründe Hayvanlar ve Hayvan İsimleri”. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, Ankara: TDK Yayınları, 615-659.
- Ercilasun, Ahmet Bican (2006). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. 3. bs. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Erdem, Mehmet Dursun (2006). “Ağızlardan Etkilenme Derecelerine Göre Osmanlı ve Eski Anadolu Türkçesi Metinleri ve Bu Metinlerin Diline Kaynaklık Eden Ağızlar”. *İlmî Araştırmalar*, 22, 83-110.
- Ergin, Muharrem (2002). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gümüştam, Gürkan (2011). “Kavram Alanları Açısından Kıbrıs Türklerince Hayvanlara Verilen Adlar”. *Diyalektolog Ağız Araştırmaları Dergisi*, 3, 11-32.
- İlhan, Nadir ve Şenel, Mustafa (2008a). “Divânü Lûgâti't-Türk'e Göre Av, Avcılık ve Hayvancılıkla İlgili Kelimeler ve Kavram Alanları”. *Turkish Studies*, 3 (1), 259-277.
- İlhan, Nadir ve Şenel, Mustafa (2008b). *Av Hayvanlarının Kişi Adlarındaki Yansıması, Av ve Avcılık Kitabı*. Edit. Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 321-336.
- Kanar, Mehmet (2011). *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kara, Mehmet (2006). “Asya Toplumlarında Ortak Bir Kültür Ögesi: On İki Hayvanlı Takvim”. *Proceedings of the Second International Conference of Asian Philosophical Association*, 331-341.
- Korkmaz, Zeynep (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Mert, Osman (2007). “Kazak Türkçesi'nde Hayvan Adlarıyla Kurulan Atasözleri”. *Kazakistan ve Türkiye'nin Ortak Kültürel Değerleri Uluslararası Sempozyumu. 21-23 Mayıs. Bildiriler*. Edit. Sebahattin Şimşir, Bedri Aydoğan. 297-312.
- Özkartal, Mehmet (2012). Türk Destanlarında Hayvan Sembolizmine Genel Bir Bakış (Dede Korkut Kitabı'ndan Örnekler). *Millî Folklor*, 24 (94), 58-71.
- Ross, Edward Denison (1994). *Kuş İsimlerinin Doğu Türkçesi, Mançuca ve Çince Sözlüğü*. Çev. Emine Gürsoy Naskali. Ankara: TDK Yayınları.
- Sağlam, Ferhat (2015). “Karaca Oğlan'ın Şiirlerinde Hayvan İsimleri”. *Zeitschrift für die Welt der Türken, Journal of World of Turks*, 7 (2), 315-335.
- Sağlık, Selcan (2009). “Türkmen Türkçesinde Hayvan Adlarının Olumsuz Anlamda Kullanımları Üzerine”. *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, 1 (2/1), 16-27.
- Sümer, Faruk (1983). *Türklerde Atçılık ve Binicilik*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Tavkul, Ufuk (2007). “Kültürel Etkileşim Açısından On İki Hayvanlı Türk Takviminin Yayılışı”. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), Ankara, 25-45.
- Timurtaş, Faruk Kadri (1976). *Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri. Türkiyat Mecmuası*. 1976.

Türk Dil Kurumu. *Derleme Sözlüğü*. C.I-XI. Ankara: TDK Yayınları. 1963-1982.

Türk Dil Kurumu. *Tarama Sözlüğü*. C.I-VI. Ankara: TDK Yayınları. 1963-1977.

Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük I-İ*. Ankara: TDK Yayınları 8.bs. 1998.

Türk Dil Kurumu. *Türkiye’de Halk Ağızlarından Derleme Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları, 2009.

Türk Dil Kurumu. *Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları 24. Bs. 2005.

Türkçe Sözlük I. Ankara: TDK Yayınları, 1998.

Türkmen, Fikret (2012). “Türk Kültüründe Tarihi Gelişim İçinde Hayvan ve Bitkilerin Ölçü Birimi Olarak Kullanılması Hakkında”. *Milli Folklor*, 24 (95), 96-102.

Uçar, İlhan (2013). “Türkiye Türkçesinde Hayvan Adlarından Türetilmiş Bitki Adları”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2/1, 1-19.